

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala, Kulttuurihyvinvointi

2022

Sanna Ristaniemi

TAIDEKYLPLYLÄ VOIPAALASSA

– osallisuuden lisääminen ja henkilökohtaisen
taidesuhteen kylvettäminen taidelähtöisten
menetelmien avulla

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kulttuuriala, Kulttuurihyvinvointi

2022 | 68 sivua

Sanna Ristaniemi

Taidekylpylä Voipaalassa

– osallisuuden lisääminen ja henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettäminen taidelähtöisten menetelmien avulla

Kehittämishankkeeni on osallistava ja taideperustainen toimintatutkimus osana Taidekylpylän konseptia. Taidekylpylällä tarkoitetaan tässä yhteydessä oman taidesuhteen virkistämistä erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla eli ”taiteessa kylpemistä”. Sen aineistonkeruumenetelminä toimivat työpajat, joissa osallisuus ja henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettäminen olivat sekä toiminnan että tutkimuksen keskiössä. Työpajat toteutettiin syksystä 2021 kevääseen 2022 Voipaalan taidekeskuksessa, Valkeakoskella. Työpajojen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat tutkijan kanssa vertaiskollegoiksi nimetyt kuvataiteilija-kuvataideopettaja sekä ohjaaja Vaaterista. Yhteistyökumppaneina toimivat nuorten työpaja Vaateri ja Voipaalan taidekeskus.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda uusi taidekylvetyksen konsepti, joka voitaisiin jatkossa toteuttaa erilaisille ryhmille. Tavoitteena oli kerätä kokemustietoa taidelähtöisten menetelmien toimivuudesta osallisuuden lisääjänä osana Taidekylpylän toiminta-alustaa. Toinen tavoite oli tutkijan havainnot työskentelyn vaikutuksista hänen omaan taidesuhteeseensa.

Tutkimus perustui fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusotteeseen ja siinä tehtiin tulkintoja osallistujien havainnoista ja kokemuksista osallisuuteen, henkilökohtaiseen taidesuhteeseen ja taidelähtöisiin menetelmiin liittyen. Tutkija käytti tutkimusaineistona osallistujien suullisia ja kirjallisia palautteita, työskentelypäiväkirjaansa sekä vertaiskollegojen kanssa käytyjä keskusteluja ja

palautteita. Tausta-aineistoina käytettiin laajasti julkaisuja ja verkkoaineistoja kulttuurihyvinvoinnin ja taiteen tutkimuksen asiantuntijoilta.

Tulokset osoittivat, että Taidekylpylän tavoitteet osallisuuden lisäämiseksi ja taidesuhteen kylvettämiseksi saavutettiin hienosti taidelähtöisten menetelmien avulla. Osallistujien palautteissa toistuivat itsensä ylittäminen ja yllättyminen omista kyvyistä sekä taiteen roolista niiden mahdollistajana. Taidekylpylän konsepti todettiin toimivaksi ja osallistujat toivoivat sille jatkoa. Tulokset osoittivat myös, että jokainen uusi osallistujaryhmä toimisi konseptin uudelleenkehittäjänä ja sitä voitaisiin toteuttaa myös muissa taidelaitoksissa, kuten teatterissa.

Konseptin muokkaaminen olisi haaste vetäjille ja vaatisi enemmän sitoutumista sekä taloudellisia resursseja. Haasteeksi nousi toimeksiantajan resurssipula tarjota jatkossa vastaavanlaista toimintaa Voipaalassa. Taidekylpylälle pitäisi löytyä tulevaisuudessa rahoitus esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan osarahoituksella, prosenttitaideperiaatteella tai osana Kaikukorttitoimintaa. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta sitoo kuntia liittämään kulttuurin vähintään osaksi hyvinvointisuunnitelmia. Taidekylpylä voisi näin ollen toimia kulttuurihyvinvointipalveluna osana kunnan monirahoitteisia palvelupolkuja, jolloin myös taiteilijoiden työ saataisiin juurrutettua osaksi rakenteita.

Tutkija havainnoi myös omaa kokemustaan henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettämisestä ja moniammatillisuuden merkityksestä hankkeessa. Havainnot osoittivat sen, että moniammatillinen ja eri taiteenaloja yhdistelevä työskentely kylvettivät myös tutkijan omaa taidesuhdetta ja ammatillisuutta. Tutkija toteutti hankkeessa kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntijan roolia monipuolisesti ja kehitti uuden kulttuurihyvinvointipalvelun yhteistyössä vertaiskollegojen ja osallistujien kanssa.

Asiasanat:

Osallisuus, taidelähtöiset menetelmät, henkilökohtainen taidesuhde, kulttuurihyvinvointi, kulttuurihyvinvointipalvelu, moniammatillisuus

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Culture and Arts, Creative Wellbeing

2022 | 68 pages

Sanna Ristaniemi

Art Spa in Voipaala

– Increasing Participation and Bathing a Personal Relationship to Art Through Arts-Based Methods

My development project is an inclusive and arts-based action research study conducted as a part of the Taidekylpylä (Art Spa) concept. The term “art spa” is used in this context to refer to enlivening a personal relationship to art through various arts-based methods, “bathing in art”. The data was collected in workshops that focused on participation and fostering a personal relationship in terms of both action and research. The workshops were conducted in autumn 2021 and spring 2022 at the Voipaala art centre in Valkeakoski. The workshops were planned and executed by the researcher together with peer colleagues, an artist/art teacher and an instructor from Vaateri. The project was conducted in cooperation with the youth workshop Vaateri and Voipaala art centre.

The objective of the project was to create a new concept, “art bathing”, which could be used with various groups in the future. The goal was to gather experiential knowledge concerning the usability of arts-based methods in increasing participation as a part of the foundation of Art Spa. Another goal was for the researcher to observe the effects of the activities on her own relationship to art.

The study is based on a phenomenological-hermeneutic research approach and made interpretations of the participants' observations and experiences related to inclusion, personal relationships to art and arts-based methods. The researcher used the participants' verbal and written feedback, her own research diary and conversations and feedback with the peer colleagues as data. A

broad collection of literature and online publications by experts in creative wellbeing and art research was used as background material.

The results show that the goals of the Art Spa of increasing inclusion and bathing personal relationships to art were reached successfully through arts-based methods. Participant feedback repeatedly mentioned surpassing one's own expectations and surprise over one's abilities as well as the role of art in enabling this. The concept of Art Spa was deemed successful, and the participants wished for it to continue. The results also showed that each new group of participants would help develop the concept further and that it could be exported to other art institutions such as the theatre.

Further development of the concept would be a challenge to those involved and would require more commitment and financial resources. A lack of resources by the commissioner to offer similar activities in Voipaala arose as a challenge. Financing for the Art Spa could come from e.g. partial funding by the social and health sector, percent for art programs, or as a part of the Kaikukortti card for free cultural services. The Municipal Cultural Activities Act requires municipalities to include cultural activities at least in their health and wellness plans. Thus the Art Spa could function as a cultural wellness service within municipal service paths based on multi-source funding. In this way, the artists' work could be integrated in public structures.

The researcher also observed her own experiences of bathing personal relationship to art and the significance of interprofessionalism in the project. The observations showed that interprofessional approach combining various forms of art also bathed the researcher's own relationship to art as well as her professional identity. The researcher assumed a role of expert in creative wellbeing in a versatile way and developed a new arts-based wellness service in cooperation with her peer colleagues and the participants.

Keywords:

participation, arts-based methods, personal relationship with art, creative wellbeing, arts-based wellness service, interprofessional collaboration

Sisältö

1 Johdanto	8
2 Millainen amme, sellainen kylpy	12
2.1 Osallistava toimintatutkimus	14
2.2 Taideperustainen tutkimus	15
2.3 Taiteellinen tutkimus	16
2.4 Fenomenologinen tutkimusote	18
2.5 Hermeneuttinen kehä kokemusten ja havaintojen jäsentäjinä	18
2.6 Etiikka	19
3 Kylpyhetki on aikaa itselle	21
3.1 Taustaa ja tavoitteet Taidekylpylälle	22
3.2 Keskeiset käsitteet	23
3.2.1 Kulttuurihyvinvointi	24
3.2.2 Moniammatillisuus	26
3.2.3 Taidelähtöiset menetelmät	27
3.2.4 Osallisuus	28
3.2.5 Henkilökohtainen taidesuhte ja -kokemus	29
3.3 Työpajat	31
3.3.1 Rutiinit, rakenne ja roolit	32
3.3.2 Toteutukset	35
3.3.3 Palaute Taidekylpylän osallistujilta	45
4 Kylvyn jälkeen kaikki on toisin	51
4.1 Taidelähtöiset menetelmät ja osallisuus osana toteutusta	51
4.2 Henkilökohtaisen taidesuhteeni kylvetys	52
4.3 Pohdintaa moniammatillisesta yhteistyöstä ja kollegiaalisuudesta	53
5 Tulevaisuuden Taidekylpylä	55
5.1 Kulttuurihyvinvointipalvelu taidelaitoksessa	55
5.2 Kulttuurihyvinvointipalvelun rahoitus	56

6 Jälkihöyryt

59

Lähteet

62

Liitteet

Liite 1. Tiedote tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen suostumisesta

Liite 2. Palautelomake jokaisen työpajan jälkeen

Liite 3. Palaute Taidekylpylästä Voipaalassa 4.4.2022

1 Johdanto

Selasin eräänä päivänä autoa ajaessani radiokanavia ja pysähdyin kunkin kanavan kohdalle hetkeksi kuullakseni mitä sieltä tulee. Radiokanava Classicin aioon pysähtymättä ohittaa, kun kuusivuotias tyttäreni, jonka kanssa matkustin, pyysi minua jättämään viulukonserton soimaan. Yllätyin, sillä oletin hänen haluavan kuulla jotain muuta, ehkä poppia mieluummin. Kysellessäni tyttäreltäni hänen mieltymyksestään, hän kertoi balettitunneilla heidän kuuntelevan klassista musiikkia, ja että se rauhoittaa häntä. Huomasin ollessani samaan aikaan ylpeä ja hämmästynyt. Minun verrattain nuoren tyttäreni *henkilökohtaiseen taidesuhteeseen* oli kerennyt jo joku muu aikuinen ja harrastukset vaikuttaa merkityksellisesti.

Ajattelen varhaisen taidesuhteen orastavan muodostuksen alkavan jo raskausaikana, kun sikiö kuulee erilaista musiikkia, rytmejä ja ääniä. Odottaville äideille korostetaan, että monipuolinen musiikin kuuntelu ja laulaminen kehittävät sikiön sävelkorvaa. Väitetään, että lapsi tunnistaa synnyttyään tutut äänet ja kappaleet. Tärkeitä ovat myös äidin hyvinolontunteet musiikin kuuntelun tai etenkin laulamisen aikana, sillä ne välittyvät sikiölle (Juvonen 2015, 6). Elämänkaaren aikana taidesuhteeseen vaikuttavat omat oppimiskokemukset taiteen parissa, kokijana, tekijänä ja osallisena (Salonen 2019, 12). Koen mullistavana ajatuksena, että nuori tyttäreni on saanut perheestään irrallisia taidekokemuksia, jotka muokkaavat hänen ajatuksiaan ja tuntemuksiaan suhteessa taiteeseen. Hänestä on kasvamassa yksilö myös sillä saralla.

Heidi Salosen (2019, 12) kiteytystä mukaillen: Henkilökohtaisella taidesuhteella tarkoitan yksilön taiteelle antamaa merkitystä, sijaa ja arvostusta elämässään. Motivaationi tehdä kehittämishanke henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettämisestä on uskoni kulttuuria ja taidetta sekä niiden hyvinvointivaikutuksia kohtaan. Väitteeni kulttuurin hyvinvointivaikutuksista kumpuaa oman taidesuhteeni mukaisesta roolistani, joka on ollut aina leijonaemon kaltainen taiteen puolesta viimeiseen hengenvetoon taistelija.

Kipinäni teatterintekemiseen syttyi jo viisivuotiaana ja sen jälkeen en ole löytänyt mitään parempaa tapaa toteuttaa itseäni. En myöskään ole etsinyt, saati löytänyt, vaihtoehtoja harjoittaa muita ammatteja kuin teatterintekijä. Se on intohimoammattini, joka on vienyt tilaa ja ajatuksia myös muilta elämänalueilta.

Kehittämistyöni tutkii henkilökohtaisen taidesuhteen *kylvettämistä* ja osallisuuden lisäämistä *taidelähtöisten menetelmien* avulla. Kehittämistyön tavoitteena oli pilotoida *kulttuurihyvinvointipalvelu*, joka toteutuisi myös uusien ryhmien kanssa tulevaisuudessa. Työpajojen sarja toteutettiin Voipaalan taidekeskuksessa Valkeakoskella viiden taiteilijan "*Maisemissa- taidetta ympäristökokemuksesta*"-ryhmänäyttelyyn syventyen. Voipaala oli minulle entuudestaan useasta työsuhteesta tutuksi käynyt paikka ja siksi luonteva toimintaympäristö kehittämistyölleni.

Kehittämistyöni oli *laadullinen ja osallistava taideperustainen toimintatutkimus*, jossa roolini tutkijana oli sekä osallistuva havainnoija, tulkitsija että kehittäjä. Lisäksi rinnalla kulki vahvasti taiteilija minussa. Työskentelypäiväkirjani sekä havaintoni työpajoista olivat tutkimuksen keskiössä muiden ohjaajien palautteiden lisäksi. Tutkimusaineistoa olivat lisäksi osallistujilta ja ryhmien vetäjiltä kerätyt säännölliset palautekyselyt, prosessin taiteelliset tuotokset ja kuvamateriaali sekä teoreettinen lähdekirjallisuus. Kyseessä oli *fenomenologinen tutkimusote*, joka spiraalin omaisesti havaitsee, tulkitsee ja jäsentää tietoa uudelleen *hermeneuttisessa kehässä* (Ks. Luku 2.5).

Fenomenologisessa tutkimusotteessa tutkimus kohdistuu osallistujien kokemuksiin ja niiden tulkintaan, sillä kunkin osallistujan elämismaailma asettaa ne puitteet, jotka vaikuttavat ajatuksiin, oppimiseen, tekoihin ja tulkintaan (Houessou 2010, 10–11; Salonen 2019, 26). Eli ympäröivää maailmaa ei irroteta erilliseksi itse kokemuksesta, vaan se on tarkastelun kohteena sellainen kuin se osallistujan kokemuksessa näyttäytyy (Salonen 2019, 8). Olen nimennyt kehittämistyön kappaleet kylvetyksen rutiinien mukaisesti ja tutkimuksen lähtökohtia avaan **toisessa luvussa** "*Millainen amme, sellainen kylpy*".

Osallisuus nähdään oleellisena osana *kulttuurihyvinvointia*, jonka ytimessä on ajatus kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutuksista, kun ihminen saa itselleen merkityksellisesti toimia niiden parissa, myös arjessa. Taidesuhte kietoutuu myös kulttuurihyvinvoinnin ytimeen ja yksilön taidesuhteeseen heijastuvat koko kulttuurin ja taiteen hyvinvointia tuottavat vaikutukset koko elämän ajan (Lilja-Viherlampi 2021; Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019).

Työpajoissa Vaaterin nuoret aikuiset tutustuivat näyttelyyn taidelähtöisin menetelmin teatteri-ilmaisun ohjaajan ja kuvataiteilija-kuvataideopettajan kanssa. Osallistujien antama palaute vaikutti työpajojen sisällön muokkaantumiseen koko prosessin ajan. Vaateri on alle 29-vuotiaiden omaa polkua etsivien nuorten maksuton työpaja, jossa voi suorittaa kuntouttavaa työtoimintaa tai osallistua työkokeiluun ja saada osallistumisesta näin ollen myös rahallista tukea (Vaateri 2021). Taidekylpylän toteutusta sekä keskeisiä käsitteitä avaan tutkimukseni **kolmannessa luvussa** ”*Kylpyhetki on aikaa itselle*”.

Tutkimuksessa kerättiin kokemusperäistä tietoa osallistujilta lyhyiden kirjallisten palautteiden muodossa sekä erilaisin soveltavin taidelähtöisin menetelmin. Kehittämistyö kohdistui näiden osallistavien menetelmien käyttöön oman taidesuhteen kylvettämiseksi ja osallisuuden sekä taiteen kokemista helpottavien työkalujen lisäämisessä. Tutkimus tarkoittaa tässä kehittämistyöhön tarvittavan kokemustiedon keruuta ja analysointia suhteessa teoreettiseen taustakirjallisuuteen. Tutkimuksen antia käyn läpi **neljännessä luvussa** ”*Kylvyn jälkeen kaikki on toisin*”.

Tutkimuskysymyksiä kehittämishankkeessa olivat:

1. Mitä ja miten osallistajat kertovat kokemuksistaan?
2. Millaisia havaintoja osallistuja tai tutkija tekevät prosessin myötä omasta hyvinvoinnistaan tai suhteestaan taiteeseen ja sen kokemiseen?
3. Millaista lisäarvoa osallistajat kokevat taidelähtöisten menetelmien antavan taiteeseen tutustumisessa sekä osallisuuden lisääntymisessä?

Katsauksen kulttuurihyvinvointipalvelun tulevaisuuden mahdollisuuksiin, haasteisiin ja rahoitukseen käyn läpi **viidennessä luvussa** ”*Tulevaisuuden Taidekylpylä*”.

Johtopäätöksiä kehittämishankkeesta ja omasta polustani kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntijana pohdin **kuudennessa luvussa** ”*Jälkihöyryt*”.

2 Millainen amme, sellainen kylpy

”Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti” (Jyväskylän yliopisto 2021).

Laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä ovat mm.: osallistujien omien merkitysten ja tulkintojen korostaminen, empiiristen aineistojen (muistiinpanot, päiväkirjat jne.) käyttäminen sekä keskittyminen toimintaan, jolloin erilaiset merkitykset ovat osallistujien aktiivisen toiminnan tulosta (Juhila 2021). Kehittämistyöni havainnoi ja tulkitsee osallistujien kokonaisvaltaista elämis- ja kokemusmaailmaa, mikä on tyypillinen piirre laadulliselle tutkimukselle. Nämä kokemukset piirtyvät osallistujille merkityksinä, jotka peilautuvat suhteessa aiempiin kokemuksiin hermeneuttisessa kehässä. Pentti Alasen (2014, 39) mukaan emme käsittele asioita erillisinä totuuksina, vaan suhteutamme ne jo olemassa olevaan tietoomme ja ymmärrykseemme.

Toimintatutkimuksen isänä voidaan Hannu L.T. Heikkisen (2015, 206) mukaan pitää amerikkalaista sosiaalipsykologi Kurt Lewiniä, vaikka filosofi John Dewey oli jo 1920-luvulla kritisoinut toiminnan ja tiedon erottamista toisistaan yhteiskuntatieteissä teoksessaan *The quest for certainty* (Dewey 1929, 24 Heikkisen 2015, 206 mukaan). Heikkinen (2015, 204) pitää toimintatutkimusta pikemminkin lähestymistapana tutkimusmenetelmän sijaan, jossa halutaan tietää, miten asiat voisivat olla.

Tutkimuksen osallistujaryhmä on pieni eikä suoraan vertailtavissa muihin ryhmiin tai tutkimustuloksiin. Silti uuden konseptin kehittämisen näkökulmasta osallistujaryhmä koko (5–10 henkilöä) on riittävä, jotta seuraavalla kerralla toiminta olisi jo pitkälle valmiiksi testattua ja arvioitua. Kehittämistyön tutkimusteemojen näkökulmasta olen saanut olla tekemässä projektia, jonka avulla olemme kylvettäneet enimmillään kymmenen osallistujan suhdetta taiteeseen ja itseensä. Ennakko-oletukseni tutkimuksen tuloksille olivat, että osallistujien osallisuuden lisääntyessä taidelähtöisten menetelmien avulla lisääntyvät myös kokemus osallisuudesta, työkalut taiteen ymmärtämiseen sekä

näiden summana kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kasvu (Ristaniemi 2022a). Matkan varrella olen kuitenkin saanut oppia, että ennako-oletusteni kaltaisia tutkimustuloksia on mahdotonta todentaa, sillä voin ”vain” tulkita osallistujien kertomia kokemuksia ja havaintoja. Näin ollen jo osallistujan tekemä havainto omasta kokemuksesta on jo tulkinta kokemuksesta eikä enää kokemus itsessään. Onko siis aiheellista olettaa, että yksittäinen taideprojekti voisi vaikuttaa osallistujan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin? Väitän, että se voi olla mahdollista, mutta yksittäisen taideprojektin syy-seuraussuhteiden todistaminen on kokemusperäisen tutkimuksen osalta vaikeaa, lähes mahdotonta. Tulkitsen ja pohdin Taidekylpylän osallistujien havaintoja omasta kokemuksesta näistä lähtökohdista osallisuuden sekä kokemuksen viitekehyksessä.

Olen kehittämistyön puitteissa viitannut useisiin muihin tutkimuksen teemoja käsitteleviin tutkimuksiin, opinnäytetöihin, artikkeleihin, julkaisuihin sekä verkkosivuihin. Tärkeimpänä antina itselleni koin oman alan opinnäytetöiden lukemisen, sillä niiden anti kulttuurihyvinvointialan kehittymiselle on myös merkittävä. Opinnäytetöitä on ilmestynyt vasta verrattain vähän, koska kyseessä on nuori koulutusala Suomessa. Vuosikurssini on vasta toinen kulttuurialan ja sosiaali- ja terveystieteiden ylemmän korkeakoulututkinnon Kulttuurihyvinvointi-koulutus Turun ammattikorkeakoulussa ja koko maassa. Nykyään YAMK-tasoisista kulttuurihyvinvoinnin koulutusta on tarjolla myös Hämeen ammattikorkeakoulussa, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (XAMK) ja Metropolia ammattikorkeakoulussa.

Kiinnostava YAMK-tutkimus kulttuurihyvinvoinnin alueelta omaan tutkimukseeni ja sen teemoihin liittyen oli kirjoitusprosessin viime metreillä löydetty Raili Heikkilän (2022) *Monialaisesta yhteistyöstä kohti kollektiivista asiantuntijuutta - taidelähtöiset menetelmät ja palvelumuotoilun periaatteet monialaisen yhteistyön tukena kulttuurihyvinvointialalla*. Lisäksi olen viitannut viime vuonna ilmestyneisiin Sanna-Kaisa Karvosen ja Minna Koivulan (2021) *Haikuja osallisuudesta - taideperustainen osallistava toimintatutkimus asiakasosallisuudesta* sekä Anu Levän (2021) *Taiteella työhön! – työ- ja opiskeluvälmiuksia NY klubitaloilla soveltavan teatterin keinoin*. Nämä kolme

opinnäytetyötä ovat kaikki valmistuneet Turun ammattikorkeakoulusta kulttuurihyvinvointi-koulutuksesta.

Edellisten lisäksi olen viitannut kokemusta käsitteleviin tutkimuksiin tai teoksiin (Dewey 1934; Salonen 2019) sekä useisiin kulttuurihyvinvointialan asiantuntijoiden kirjoittamiin verkkojulkaisuihin (mm. Laitinen 2019; Lilja-Viherlampi ym.2019; Houni ym. 2020; Lilja-Viherlampi 2021). Henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettämistä olen lähestynyt eri termien hauilla, kuten kulttuurihyvinvointi, taidelähtöiset menetelmät, kokemus, osallisuus ja taidesuhde. Näitä käsitteitä suhteessa Taidekylpylään käsittelen seuraavassa luvussa tarkemmin.

2.1 Osallistava toimintatutkimus

Valitsin kehittämistyöni tutkimusotteeksi osallistavan toimintatutkimuksen (*participatory action research*). Toimintatutkimuksella tarkoitetaan kehittämisenäkökulmaista ilmiön muutoksen tutkimista niin, että osallistajat ovat oleellinen osa ajattelua ja toimintakuvausta (Koskela 2013, 54). Se kohdistuu aina ihmisen toimintaan, eikä esimerkiksi koneeseen tai luonnonilmiöön, sillä tavoitteellisuus ja järkiperäisyys katsotaan osaksi ihmisen lajityypin ominaisia piirteitä. Toimintatutkimus perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen, jolloin osallistujien toimintaa ohjaavat yhteinen tulkinta ja toiminnan tarkoitus. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2010, 16–17; Heikkinen 2015, 205.)

Osallistava toimintatutkimus on osallistujia aktivoiva sekä luonteeltaan syklinen ja tutkimuksen edetessä elävä prosessi, jossa vuorottelevat suunnittelu, toiminta, havainnointi sekä arviointi (Carr & Kemmis 1986, 164; Heikkinen 2010, 19). Prosessissa tavoitellaan kohti osallistujien voimaannuttamista, jolloin heidän uskonsa omiin kykyihinsä ja osallistumismahdollisuuksiinsa kasvavat toiminnan myötä (Heikkinen 2010, 20). Tutkimuksen keskiössä ovat oppiminen ja kehittyminen (Heikkinen 2015, 205). Osallistavan toimintatutkimuksen merkitys on erilainen riippuen maantieteellisestä sijainnista sekä alueen teollistumisesta ja kehittyneisyydestä. Teollistuneissa länsimaissa osallistavuus

sidotaan yleensä tuotannon kehittämiseen, kun taas köyhimmissä maissa sillä tarkoitetaan kansalaisliikkeen poliittisluontoista toimintaa, jolla voimaannutetaan toimimaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. (Heikkinen 2010, 50–51.)

Kehittämishankkeessani osallistavalla toimintatutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa osallistajat ovat toimijoita, subjekteja sekä tutkija-kehittäjiä kyseisen konseptin syntymisessä. Jokainen työpajasessio muokkasi seuraavaa työpajan sisältöä kokemusten ja palautteiden perusteella, joten prosessi kokonaisuudessaan oli orgaaninen ja elävä, hermeneuttinen kehä.

Hermeneutiikka on teoria tulkinnasta ja ymmärtämisestä ja näin ollen se on olennainen katsantokanta fenomenologisessa kokemuksen tutkimuksessani (Ks. Salonen 2019, 27).

Taidekylpylään osallistuvat nuoret sekä ohjaajat olivat yhtä lailla kanssani tutkija-kehittäjä-kokijoita, jolloin tutkimuksen kohteena olivat meidän kaikkien osallistujien henkilökohtaiset tulkinnat ja kokemukset. Taidekylpylän kaltaiselle toimintatutkimukselle ominaista ovatkin yksilön tekemät havainnot, muistiinpanot sekä keskustelut osallistujien sekä kollegoiden kanssa (Heikkinen 2010, 18). Tässä tutkimuksessa osallistujilta kerätyt kirjalliset, lyhyet palautteet sekä suullisesti käydyt reflektiot olivat omien päiväkirjamerkintöjeni ja ohjaajien välisten keskustelujen lähtökohtana. Palautteiden ja havaintojemme perusteella arvioimme onnistumisemme kehittämistyöni tutkimuskysymysten ja tärkeimpien tutkimusteemojen valossa. Sen jälkeen teimme seuraavan työpajan suunnitelman nämä huomioon ottaen ja osin hyvinkin paljon intuitiivisesti omiin pedagogin kykyihin sekä vaistoihin luottaen.

2.2 Taideperustainen tutkimus

”Jos ja kun taiteellinen ajattelu tulkitsee ja etsii merkityksiä tiedon sekä ymmärryksen välisenä dialogina, voi taiteellinen ajattelu laajentaa ymmärrystämme arjen ja työn ilmentymistä sekä yhteiskunnallisista ilmiöistä” (Lehikoinen & Pässilä 2016, 13).

Taideperustainen (*Art-Based-Research*), taiteellinen (*Artistic Research*) sekä taidepainotteinen tutkimus käsitteinä tarkentavat omaa osallistavaa toimintatutkimustani vielä enemmän. Näitä käsitteitä avaa Jaana Houessou (2010, 42–43) *Teoksen synty - kuvataiteellista prosessia sanallistamassa* -teoksessaan. Houessoun mukaan taidepainotteisessa tutkimuksessa taidemenetelmät tuottavat tietoa ja ymmärrystä tutkittavasta asiasta. Art-Based-Research on taiteellisen toiminnan ja käsitteellistämisen yhdistämistä ja Artistic Research taiteellista tutkimusta, jossa taiteen menetelmät ovat oleellinen osa tiedon ja ymmärryksen saavuttamiseksi. (Houessou 2010, 42–43.)

Tiedonkäsitys on samalla tavalla yksilöllinen, on kyseessä sitten taide ja taiteellinen kokemus tai taideperustaisen tutkimuksen kokemuksellinen tutkimusaineisto. Taidekylpylän tavoin menetelmä ei ole myöskään toistettavissa täysin samanlaisena eri osallistujien kanssa. Taideperustainen tutkimus tuottaa siis yksilöllistä tietoa, joka saatetaan esiin jaettavaksi. Näin ollen tutkijasta tulee ikään kuin instrumentti tutkimushankkeessa. Läpinäkyvyys, itsekriittisyys sekä reflektio tekevät tutkimuksesta saavutettavan ja avoimen myös muille. (Heimonen, Kallio-Tavi & Pusa 2015, 28.)

2.3 Taiteellinen tutkimus

”Taiteellinen tutkiminen on eräs laadullisen tutkimuksen alalaji, jossa valittua tutkimuskohdetta lähestytään menetelmillä, jotka ovat tunnettuja taiteellisesta toiminnasta.” (Varto 2017, 22).

Jaana Houessou (2010, 7) kirjoitti jo yli kymmenen vuotta sitten, että kokemukselliset kohtaamiset taiteen kanssa ovat nousemassa tutkimuksen keskiöön entisten etäisten taidetarkastelujen sijaan. Houessou myös painottaa, että taideprosessin aikainen tietäminen on nimenomaan tekijän kokemukseen limittyvää ja subjektiivista. Näin ollen tutkijan osallistuessa tutkittavaan ilmiöön, hän on subjektina orgaaninen osa hetkessä tapahtuvaa tulkintaa ja kokemusta siinä hetkessä, jossa merkitystenanto ja ilmiö tapahtuvat. (Houessou 2010, 7.)

Taiteilijan tekemästä taiteellisesta tutkimuksesta kirjoittaa myös filosofi, tutkija Juha Varto (2017), joka pohtii taiteellisen tutkimuksen kriteerejä sekä arviointia. Varto (2017, 15) väittää teoksessaan *Taiteellinen tutkimus*, että tutkijan tieto ja taito ovat tutkimuksen luotettavuuden ytimessä ja tutkijan toiminnan ammattimaisuuden täytyy olla arvioitavissa, jotta se voisi toimia tutkimuksen perustana. Varto (2017, 34) väittää myös, että taiteellista tutkimusta tekevällä taiteilijalla tulee olla taiteenalan koulutus, vaikka koulutus olisikin jäänyt kesken. Sillä tärkeintä on saavuttaa opissa taito, joka eroaa tietämisestä ja osaamisesta. Tietäminen vaatii yleistä ja abstraktia otetta, joka ei ole kiinni toiminnassa. Osaaminen sen sijaan ei kehity mekaanisesta pyörällä ajosta tai uimisesta tietyn osaamispisteen jälkeen. Taito sen sijaan on laadullinen harppaus, joka tarkoittaa taiteilijan kykyä arvioida oma tasonsa, kykyä opettaa taitonsa muille ja kykyä nähdä tulevaisuuteen eli mitä vielä pitää oppia tai mitä taiteilija vielä tulee myöhemmin urallaan osaamaan. (Varto 2017, 34.) Aistiminen, ajattelemisen ja tekeminen etenevät yhteisenä rintamana, koska tekijä luottaa taitoonsa ja tämä vahva arviointikyky kuvaa hyvin taidon piirteitä. (Varto 2017, 35).

Omaan ammattitaitoon ja näkemykseen luottaminen on taiteellisen toiminnan ydin ja samalla luottaminen on myös avain tieteelliseen tutkimiseen. Kun vastaa teoistaan taiteellisesti, voi olla asettamatta raja-aitoja toiminnalleen. Tällöin voi tapahtua ”mahdottomia”, mikä kuvaa taidon riippumattomuutta jo saavutetusta ja tutkimuksen omaavaa asennetta. (Varto 2017, 36.)

Nämä olivat itselleni uusia ja kiinnostavia näkökulmia. Varton edellisiin väitteisiin ja yli kymmenen vuoden ammattilaisuuteeni nojaten voin todeta, että taiteellinen tutkimus on urani tässä vaiheessa perusteltu asia tehdä. Kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntijana ja taiteilijana tiedän, mutta myös osaan jo vahvasti. Ja nämä kaksi taitamisen tasoa antavat minulle mahdollisuuden soveltaa ja jakaa oppejani, tutkia yhdessä muiden kanssa. Mielenkiintoinen Varton tutkimus on myös siksi, että suhde taiteeseen (esim. henkilökohtainen taidesuhde, taiteen arvostus, mielipiteet koetusta taiteesta tai taiteilijan työstä) on aina subjektiivinen asia. Silti Varto onnistuu perustelemaan ammattilaisuuden opissa saadun taidon kautta, joka ottaa vielä aimo

harppauksen suhteessa osaamiseen ja tietoon. Ja omatessaan taidon, voi opettaa ja jakaa sitä myös muille. Tämän ajatuskulun kautta on helpompi perustella myös sitä, miksi Taidekylpylän kaltaisessa toiminnassa tulisi olla mukana ammattitaiteilijat (Taidekylpylän tapauksessa Ristaniemi ja Änäkkälä). Taiteenalan ammattilaisuus toimii myös varteenotettavan ja luotettavan laadullisen tutkimuksen yhtenä lähtökohtana.

2.4 Fenomenologinen tutkimusote

Ollessani tutkijan roolissa tarkastelijana ikään kuin tutkimuksen ja ryhmän sisältä käsin, vaikuttaa se välttämättäkin suhtautumiseeni aineiston analyysiin, sillä kokemukseni on oleellinen osa aineistoa. Kokemukseni ja havaintoni ovat karttuneet kehittämistyöni aikana vähitellen, niin myös ymmärrykseni tutkittavasta asiasta. Ja koska omat havaintoni ovat oleellinen osa tutkimusta, kutsutaan tällaista ymmärryksen ja tulkitsemisen prosessia hermeneuttiseksi kehäksi. (Heikkinen ym. 2010, 20.)

Fenomenologia perustuu saksalaisen filosofi Edmund Husserlin (1859–1938) ajatuksiin, jonka mukaan kaikki tieto palautuu aina ihmisen elämismaailmaan. Eli siihen maailmaan, jossa meillä on jo olemassa tieto- ja kokemuspohja tieteelliselle määrittelylle. (Judén-Tupakka 2007, 62–63.) Fenomenologinen menetelmä pyrkii pureutumaan tutkittavien (osallistujien) kokemusmaailmaan niin, että tutkittaessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten osallistujia pyydetään kertomaan kokemuksistaan (Aarnos 2015, 173). Jokaisen työpajan jälkeen osallistujien täyttämä palautelomake oli mielestäni vaikea tehdä. Pohdin, että osaanko kysyä oikeita asioita osallistujilta, koska kysymyksen asettelu tuottaa aina tietynlaisia vastauksia.

2.5 Hermeneuttinen kehä kokemusten ja havaintojen jäsentäjinä

Termi hermeneutiikka tulee kreikan sanasta *hermeneuein* eli tulkita, ymmärtää. Hermeneutiikkaa ja sen käsitettä avaa Pentti Alanen (2014) kirjassaan

Hermeneuttinen kehä ja kokeellinen tutkimus. Alasen mukaan emme käsittele asioita erillisinä totuuksina, vaan suhteutamme ne jo olemassa olevaan tietoomme ja ymmärrykseemme. Ajatellaan, että olla ihminen perustuu siihen olettamukseen, että on jo ymmärtänyt maailman jollain tavalla, ihmisen kollektiiviseen historiaan nojaten (Alanen 2014, 39; Judén-Tupakka 2007, 64). Alanen (2014, 40) väittää aiempiin tutkimuksiin nojaten, että hermeneuttisella kehällä ei täten ole loppupistettä, vaikka käsityksemme ja ymmärryksemme lisääntyvät matkan varrella. (Alanen 2014, 39–40.) Taidekylpylän prosessi ei ollut myöskään matkan päätepiste työpajojen kehittämiseksi, vaan eräänlainen etappi yhdelle syklille. Tästä syystä koen hermeneuttisen kehän ajatuksen lohdullisena myös kehittämistyön näkökulmasta: Saimme hienot raamit Taidekylpylä-konseptille, mutta seuraava sykli tekisi siitä taas uudenlaisen version riippuen osallistujista, olosuhteista ja omasta roolistani tutkija-kehittäjänä.

2.6 Etiikka

Kaikki osallistujat saivat tiedotteen suostumuksesta tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen (Liite 1), jossa käytiin läpi tutkimuksen vapaaehtoisuus, tavoitteet, tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet sekä tutkimuksen tuloksista anonyymisti kirjoittaminen ja myös tiedottaminen. Kävin tiedotteen sisällön läpi yhdessä osallistujien kanssa, jonka jälkeen jokainen heistä antoi suostumuksensa myös sanallisesti. Tiedotteen he saivat kotiin mukaansa.

Jokaiseen työpajaan osallistuminen on ollut vapaaehtoista ja kaikki kirjallinen palautemateriaali on tehty anonyymisti. Materiaali on ollut tutkijan hallussa. Kirjallinen palautemateriaali myös hävitettiin tutkimuksen valmistuttua. Kehittämistyössä käytetty kuvamateriaali on hyväksytetty osallistujilla, mutta kaikki toiminta on ollut muuten anonyymiä. Kuvauslupa on tehty lukuvuoden aluksi Vaaterin toimesta ja sovimme, että Taidekylpylän ollessa osallistujille Vaaterin viikkotoimintaa, ei erillisiä kuvauslupia tarvitse tehdä. Kuvatessamme pyrimme myös yleensä ottamaan yleiskuvaa osallistujista ja tilanteesta.

Filosofi (ja alun perin fenomenologi) Emmanuel Levinasin pohdintaan eettisyydestä kuuluu ajatus, ettei toista ihmistä voi ikinä tulla tietämään. Lähtökohtana tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki kohtaaminen perustuu erilaisuuden hyväksymiseen, koska kaikilla ihmisillä on erilaiset toiveet, kokemukset ja tuo ”Toinen” jää aina osittain saavuttamatta ja varjoon. Filosofia pitää sisällään toisen ihmisen toiseuden kunnioituksen ja ajatuksen siitä, että sama toiminta ei välttämättä miellytä kaikkia. (Heimonen ym. 2015, 22–23; Pentikäinen 2021, 10–12.) Heimonen ym. kuvaavat pedagogin altistavan itsensä tilanteelle ja näin ollen toisen ihmisen kohtaamiselle. Kohtaaminen on aina sattumanvaraista ja vaatii nöyryyttä ottaa vastaan ennakkoluulottomasti se, mitä tarjotaan. Samaan aikaan kohtaamisessa on mukana valta ja vaikuttaminen, sillä jokainen teko tai sana kohdatessamme toinen ihminen on vaikuttamasta häneen. (Heimonen ym. 2015, 23.)

Eettisen pedagogiikan filosofia oli lähtökohta myös Taidekylpylässä: halusimme kohdata osallistujat odottamatta mitään ja valmiina muuttamaan suunnitelmia työpaja kerrallaan. Meillä oli ennako-oletukset osallistujista ja heidän osallistumisen tasostaan, jonka vuoksi osittain päädyimme ratkaisuun olla olettamatta mitään. Jälkikäteen kritisoin näitä lähtökohtiamme hieman. Oliko kyse riman asettamisesta matalalle vai puhtaasta halusta kohdata uudet ihmiset ilman ennako-oletuksia? Oli motivaatiomme jälkikäteen ajateltuna mikä tahansa, onnistuimme mielestämme hyvin osallistujien kohtaamisessa ihmisinä ja yksilöinä, joilla on oma tarina, kokemukset, käsitykset, pelot, haaveet ja suhde taiteeseen sekä ryhmäänsä. Se, ettemme olettaneet mitään oli hedelmällistä: saimme kukin enemmän antoisia kohtaamisia ja yllätyksiä toiseuden äärellä. Tuntui, että toisen avoin kohtaaminen antoi tilaa meidän jokaisen ympärille olla oma itsensä.

3 Kylpyhetki on aikaa itselle

Taidekylpylä-nimen keksin kehittämistyöni suunnitteluvaiheessa keskustellessani konseptin keskeisestä sisällöstä ohjaavan opettajani Liisa-Maria Lilja-Viherlammen kanssa. Mielikuvissani kylpylä on kokonaisvaltainen hyvinvoinnin ja pysähtymisen paikka. Taidekylpylällä tarkoitetaan tässä yhteydessä taiteen parissa monta kertaa ja ajan kanssa viipymistä sekä oman taidesuhteen virkistämistä erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla eli ”taiteessa kylpemistä”. Esimerkkinä voisi olla taidenäyttelyn seassa teosten kanssa vuoropuhelussa teatteriharjoitteiden tekeminen. Mitä ajatuksia, tunteita ja tulkintoja teos herättää? Mistä se kertoo tai mitä se väittää? Millaisen ihmispatsaan valittu teos inspiroi luomaan? Millainen uusi teos syntyy tästä patsaan ja alkuperäisen teoksen liitosta? Näin ollen teosten pelkkä katselu saakin aivan uudenlaisia näkökulmia ja synnyttää fyysisiä muistijälkiä. (Ristaniemi 2022a.)

Taidekylpylä toteutettiin Voipaalan taidekeskuksessa Sääksmäellä, Valkeakoskella marras-huhtikuussa 2021–2022. Toimeksiantajana oli Valkeakosken kaupungin omistama Voipaalan taidekeskus ja sen toiminnanjohtaja Irma Puttonen. Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Valkeakosken ammattiopisto VAAO:n Vaaterin vetäjien Janne Kulosaaren ja Jatta Pulkkinen, Vaateri-nuorten sekä kuvataiteilija-kuvataideopettaja Miia Änäkkälän kanssa. Kanssakehittäjät ovat antaneet suullisen suostumuksensa esiintymiseensä tässä raportissa. Osallistujaryhmäksi valikoitui valmis nuorten aikuisten ryhmä, jonka vetäjä Janne Kulosaari oli minulle entuudestaan tuttu ja innokas aloittamaan yhteistyön.

Vaateri-nuoria osallistui työpajoihin 3–7 henkilöä kerrasta riippuen. Kahden tunnin mittaiset työpajat toteutettiin viitenä kokoontumiskertana. Lisäksi olivat tapaamiskerrat ennen ja jälkeen työpajoja, joista viimeinen kerta oli prosessin aikana tehtyjen töiden näyttely sekä loppurefleksio. Orientaatiotapaamisen (15.11.2021) ja viimeisen näyttely- sekä reflektiokerran (4.4.2022) välissä aikaa oli liki viisi kuukautta.

Sovimme alun perin Miia Änäkkälän kanssa hänen osallistumisestaan vain muutaman työpajaan, mutta sekä Änäkkälä, että Kulosaari nousivat merkittävään rooliin vertaiskollegoina ja moniammatillisena työryhmänä. Moniammatillisuus sitoo yhteistyöhön eri alojen osajia, jotka työskentelevät samassa työyhteisössä (Sandström ym. 2018).

3.1 Taustaa ja tavoitteet Taidekylpylälle

Löysin Metropolia ammattikorkeakoulussa teatteri-ilmaisun ohjaajaksi opiskellessani itsestäni muitakin puolia kuin näyttelijän. Tehdessäni taiteellista opinnäytetyötäni *TIO Willensaunan lauteilla - Nuorisoteatterin alkumetrit Suomen Kansallisteatterissa* (Ristaniemi 2010), sain nuorisoteatteria ohjatessani ymmärryksen siitä, miten merkittävässä osassa voivat osallisuuden kokemukset sekä taidesuhteen virkistäminen olla. Tuolloin käyttämäni termistö vain oli eri. Syrjäytymis- ja pudokasvaarassa olevat kymppiluokkalaiset sekä Sinisen Verstaan työttömät ja polkuaan etsivät nuoret oppivat projektin aikana ennen kaikkea itsestään taiteentekemisen kautta. Mieleeni jäänyt suurin oppi oli se, että kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ovat luottamuksen syntymisessä avainasemassa (Ristaniemi 2010, 23). Ne taas ovat nähdäkseni ensimmäisiä askelia osallisuuteen, itsetuntemukseen sekä vahvan taidesuhteen kehittämiseen. Edellisen opinnäytetyön onnistumiskokemukset mielessäni halusin yli kymmenen vuotta työkokemusta lisää kartuttaneena tehdä jonkinlaisen toisinnon kehittämishankkeekseni niin, että nyt osallisuus ja oma taidesuhde olisivat keskiössä esityksen tai teoksen tekemisen sijaan. Vastaavanlainen omaa polkuaan etsivä, valmis ryhmä nuoria aikuisia kiinnosti juuri mahdollisen haastavuutensa sekä ei-taiteeseen vihkitymisensä takia. Takeita onnistumiselle ei ollut, mutta kaikki mahdollisuudet onnistua olivat olemassa!

Taidekylpylän tavoitteena oli rohkaista osallistujat taiteen pariin erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla, niin että jokainen heistä saisi prosessin aikana useita eri tapoja kokea ja tehdä taidetta. Tavoitteena oli löytää uskallus katsoa ja kokea taidetta luottaen omaan kokemukseen sekä sen tärkeyteen.

Tutkimuksessa tarkasteltiin osallistujien kokemuksia hyvinvoinnin ja henkilökohtaisen taidesuhteen näkökulmasta sekä osallisuuden ja taidelähtöisten menetelmien merkityksestä prosessissa. Kehittämistyön aikana osallistajat vaikuttivat työpajojen suunnitteluun antamiensa palautteiden myötä ja tuottivat taidetta myös itse.

Tavoitteena oli alun perin pilotoida kulttuurihyvinvointipalvelu, joka vaikuttaa osallistujan subjektiivisen hyvinvoinnin kokemukseen taiteen ja osallisuuden keinoin. Taikusydämen asiantuntija Liisa Laitinen (2017) kritisoi näin suoraa vaikutussuhteen todentamista. Hän kokoaa yhteen useita eri alojen tutkimuksia, joiden perusteella ei ole suotavaa määritellä taiteen hyvinvointivaikutuksia etukäteen tai vain ulkoapäin saneltuna. Sen sijaan pitäisi keskittyä osallistujien itselleen asettamiin tavoitteisiin ja niiden toteutumiseen. (Laitinen 2017, 34.) Osallistujien kokemusta omasta hyvinvoinnista on myös mahdoton ulkopuolisen objektiivisesti arvioida itse tilanteessa tai edes taidekokemuksen jälkeen. Subjektiivinen arvio perustuu kokijan elämässä jo elettyyn hetkeen, jonka vaikutuksia on monesti lähes mahdoton edes kohdentaa tiettyyn tilanteeseen. Voin tutkijana siis vain todeta osallistujien kertoneen oppineensa tai kokeneensa jotakin taiteen parissa.

En tehnyt osallistujille ennakkokyselyä heidän toiveistaan tai tavoitteistaan Taidekylpylän suhteen, joten näistä syistä joudun siis tarkentamaan tavoitettani ja keskittymään myös omaan rooliini tutkija-kehittäjänä. Taidekylpylän tavoitteena on pikemminkin siis kerätä osallistujilta palautetta työpajoista ja niiden herättämistä kokemuksista sekä luoda uudenlainen konsepti, jonka pääasiallinen tutkimuskohde olenkin taiteilija-tutkija-kehittäjänä minä itse, sekä tuottamani päiväkirjamateriaali yhdessä kollegojen kanssa.

3.2 Keskeiset käsitteet

Avaan seuraavaksi keskeisiä käsitteitä kehittämishankkeeni kontekstissa. Osan tärkeistä käsitteistä olen avannut jo Johdanto-kappaleessa.

3.2.1 Kulttuurihyvinvointi

Taidetoimintaan osallistuminen tarjoaa symbolisen etäisyyden ja metaforisen suojan ilmaisulle. Taiteellisen ilmaisun, kuten teatterin, tanssin, musiikin tai kuvataiteiden turvin voi tulla esiin jotain sellaista, jolle on ollut vaikea löytää sanoja tai muotoa. Taide tarjoaa välineitä myös sosiaaliseen kasvuun ja oppimiseen sekä omien vahvuuksien tunnistamiseen. Taide herkistää uusiin havaintoihin, se taipuu myös välineeksi, mutta ei ole pelkästään sitä. (THL 2022a.)

Kulttuurihyvinvoinnin koulutusala on Suomessa YAMK-tasoinen koulutus sosiaali- ja terveys- sekä kulttuurialan ammattilaisille. Opinnot ovat olleet vasta muutaman vuoden saatavilla ja nykyään niitä voi opiskella Turun ammattikorkeakoulun lisäksi Metropolia ammattikorkeakoulussa, Hämeen ammattikorkeakoulussa (HAMK) sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (XAMK). Ajattelen kulttuurihyvinvointia näkökulmana taiteen ja kulttuurin osallisuuden tärkeyteen sekä myös palvelutuottamisen lähtökohdaksi. Palvelutuottamisen näkökulma onkin tullut enemmän esiin myös kuntien kulttuuritoimintalain (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2019) sekä kuntien kulttuurihyvinvointisuunnitelmien (mm. Kainuun liitto 2019, Taikusydän 2021) myötä. Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat esimerkkejä alan palvelutuottamisesta.

Anu Levän (2021) mukaan arjessa helposti saavutettavat taide ja kulttuuri ovat yksilön hyvinvoinnin kokemusta lisääviä. Hänen mielestään kulttuurihyvinvointi koostuukin hyvinvoinnin kokemuksen lisääntymisestä ja oikeudesta taiteeseen sekä kulttuuriin. (Levä 2021, 8.) Itse näen termin samankaltaisesti: Jokaisella on perustuslaillinen oikeus (YK 1948) kulttuuriin sekä taiteeseen ja niiden kokeminen tai taiteen tekeminen itse (tieto ja tunne osallisuudesta) voivat tuottaa merkityksellisyyden ja hyvinvoinnin kokemuksia ja tunteita. Maailman terveysjärjestö WHO:n raportin (2019) mukaan taidetoimintaan osallistuminen voi ehkäistä ja vähentää useita psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä selviytymään paremmin kroonisten sairauksien kanssa (Taikusydän 2020).

Taikusydämen (2018) *Mitä kulttuurihyvinvointi on?* -videossa määritellään kulttuurihyvinvoinnin termin sisältävän ihmisenä kohtaamista, omien vahvuuksien löytämistä, uuden oppimista, yhteyden luomista, nähdyksi ja

kuulluksi tulemista sekä mielekästä arkea. Turun ammattikorkeakoulun kulttuurihyvinvoinnin yliopettaja Liisa-Maria Lilja-Viherlampi ja Taikusydämen kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntija Anna-Mari Rosenlöf (2019, 20–22) ovat artikkelissaan sen sijaan hahmotelleet kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuuksia suhteessa henkilökohtaiseen taidesuhteeseen. Artikkelin *kulttuurihyvinvoinnin ulottuvuudet* -kuvassa liikutaan ikään kuin osallisuuden syklin ulkokehältä kohti sisempiä kiemuroita. Yhdistän kuvan syklin hermeneuttisen kehän ajatukseen ja uusien havaintojen sopeuttamisesta meissä jo olemassa olevaan tietoon sekä elämismaailmaamme. Ulottuvuudet sekä taide- ja kulttuurisuhde ovat suhteessa omaan elettyyn elämään, arvoihin ja koettuun hyvinvointiin sekä mahdollisuuksiin osallistua taidetoimintaan. Eri osallisuuden ulottuvuudet toteutunevat helpoiten niin, että kulttuurimuotoja on useita saunomisesta lukemiseen ja oopperaesityksen katsomisesta savitöiden dreijaamiseen. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 20–22.) Mielestäni eri osallisuuden ulottuvuuksien toteutuessa on mahdollista, että kulttuurihyvinvoinnin kokeminen on osana niin arkea kuin juhlaa ja toteutuu yhtä lailla yksin tai yhdessä, ammattilaisen opastuksella tai toisen kanssa kokeillen.

Kulttuurihyvinvointipalvelu

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat asiakas- ja tarvelähtöisiä, matalan kynnyksen räätälöitäviä palveluita, joilla on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita. Ne voivat esimerkiksi lisätä toimintakykyä, elämänhallinnan tunnetta ja koettua terveyttä, ehkäistä yksinäisyyttä ja sosiaalista eriytymistä, lisätä osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuuksiin, parantaa työhyvinvointia tai tukea mielenterveyttä. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 28.)

Visioin Taidekylpylän tulevaisuudessa kulttuurihyvinvointipalveluksi. Sen pilottiversio kehitettiin moniammatillisessa yhteistyössä, jossa osallistujilla oli merkittävä rooli vetäjien rinnalla. Moniammatillisuus voi pitää sisällään esimerkiksi taiteen, sosiaali- ja kasvatustyön ammattilaisia. Nykyinen kulttuurihyvinvoinnin YAMK-koulutus on omiaan vastaamaan tähän tarpeeseen yhdistämällä sosiaali- ja kulttuurialan ammattilaiset yhteiseksi, moniammatilliseksi opiskelijaryhmäksi. Vaatimukset täyttääkseen kulttuurihyvinvointipalvelun pitää olla testattua ja vakiintunutta sekä osana

palveluohjausta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Palveluja voidaan toteuttaa esimerkiksi kulttuuritarjonnan ulkopuolelle jäävissä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä. (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019, 28–29.)

Taidekylpylän työpajat voisi toteuttaa osittain esim. hoivayksiköissä, jos osa vierailuista tapahtuisi taidelaitoksessa, taiteen keskellä.

3.2.2 Moniammatillisuus

”Monialainen mielletään usein hallinnon- ja tieteenalat yhdistäväksi toiminnaksi, kun taas moniammatillisuus ajatellaan monen eri alan ammattilaisen toiminnaksi” (Nuoperi 2022).

Moniammatillisuus on käsitteenä yhä laajeneva ja etenkin englannin kielessä siitä käytetään montaa eri sanaa riippuen asiayhteydestä (interprofessional, multiprofessional, multidisciplinary, transdisciplinary). Moniammatillinen yhteistyö koostuu eri alojen ammattiosajista, jotka osaavat ja ymmärtävät kokonaisuuksia, kunnioittavat toistensa osaamista ja joilla on yhteistyötaitoja, jotka mahdollistavat hedelmällisen dialogin ja vastuunoton omasta työkentästä. (Kontio 2010, 8.) Yhteistyö perustuu tiedon, osaamisen ja vallan jakamiseen, jolloin haasteeksi voi nousta löytää kuhunkin tilanteeseen sopiva toimintamalli. Myös vuorovaikutustaidot ja sitoutuminen kehittämistoimintaan vaativat ammattilaisilta paljon. (Kontio 2010, 6–7.)

Moniammatillinen yhteistyö oli kehittämistyön keskeinen menetelmä, näkökulma ja kehittämisen mahdollistaja. Kehittämistyön tuloksena syntynyt kollegiaalinen kolmiomme onnistui jakamaan tietoa, osaamistaan ja valtaansa, mutta otimme kukin vastuun kuitenkin omasta alueestamme. Dialogimme oli kunnioittavaa ja tilaa antavaa, mikä osaltaan antoi tilaa luoville ideoille ja ratkaisuille myös kriisitilanteissa. Kollegiaalinen kolmio antoi oivallisen alustan yhteiskehittämiselle ja aion tutkia sekä työstää tätä yhteiskehittämisnäkökulmaa jatkossakin.

3.2.3 Taidelähtöiset menetelmät

Taidelähtöiset menetelmät ovat yleiskäsite monenlaiselle työskentelylle ja eri taidemuodoille. Menetelmillä pyritään vaikuttamaan tai saamaan muutosta aikaiseksi osallistujien ajattelussa ja toiminnassa. Taidelähtöisillä menetelmillä voidaan osallistujien kanssa tehdä yhdessä taidetta tai menetelmiä voidaan soveltaa välineellisesti muissa konteksteissa. (Korhonen 2013.)

Taidelähtöisten menetelmien käytölle leimallista on se, että vetäjä on yleensä taidealan ammattilainen, mutta osallistujat eivät. Tavoitteista riippuen toiminnassa painottuu esim. vuorovaikutus, yhteisöllisyys tai terapeutin toiminta. (Korhonen 2013.) On käsittelyssä sitten mikä taidemuoto tai aihe tahansa, on tärkeintä, että osallistujat kokevat tullessa kuulluiksi ja nähdyiksi (Heikkilä 2022, 28). Taidekylpylässä käytimme taidelähtöisiä menetelmiä lähinnä kuvataiteen ja teatterin menetelmiä yhdistellen ja soveltaen. Toisaalta mysteeripeli oli myös usean eri muodon yhdistelmä, jossa kuvataidetta tarkasteltiin pelimekaniikan ja draaman avulla.

Taideperustainen työskentely ja tutkiminen perustuu taiteen tapaan paljastaa, häiritä ja kyseenalaistaa. Taideperustaisen toiminnan voi siten myös ajatella aktivisimiksi. (Heimonen ym. 2015, 24.)

Raili Heikkilän (2022, 8) tavoin minäkin asetin työskentelylle ennako-oletuksen siitä, että taidelähtöisten menetelmien ja toiminnan avulla voidaan nostaa esiin pelkässä keskustelussa pinnan alle jääviä asioita, kokemuksia ja näkökulmia. Heimonen ym. (2015, 24) liittävät taiteeseen saman toiseuden ennakoimattomuuden eli altistumisen kuin ihmisen eli Toisen kohtaamisessa on. Taide vaikuttaa kokijaan tai tekijään yhtä lailla kuin kohtaaminen toisen ihmisen kanssa, ja siksi taide voi syöstä osallistujan yllättäen polultaan kyseenalaistamalla tai herättelemällä ajattelemaan tai toimimaan toisin. Taiteen sysäys voi siten koskea myös yhteisöä ja muutoksia sen toimintamalleissa. (Heimonen ym. 2015, 24.) Osasin asettaa ennako-oletuksia taiteen, osallisuuden ja taidelähtöisten menetelmien voimalle, sillä olen kokenut sen ammatillisen urani aikana niin usein. Minulla on siis paljon kokemustietoa taiteen vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tämä ennakoimattomuus on kiinnostavaa, sillä tiedän, että jotakin tapahtuu, mutta en tiedä mitä, miksi ja miten. Tästä syystä on parasta vain luottaa omaan ammattilaisuuden ja

kokemuksen tuomaan hiljaiseen tietoon, että mahdollisuuden ovi avautuu niin paljon kuin antaa sen avautua.

Kuvataiteilija Tero Annanoli (2016) kertoo *Luovuudesta käyttövoimaa organisaation kehittämiseen* -artikkelissaan luovasta työskentelystä ja luovuuden kehittymisestä osana (työyhteisöjen) yhteistä tekemistä, jolloin teos on yhteinen, mutta sisältää yksilöllisiä teoksia. Aikasykli on erilainen taidetoiminnassa: esitys tai työpaja saattavat kestää hetken, mutta vaikutukset saattavat tuntua pitkään tai merkitys syntyä vasta ajan päästä. (Annanoli 2016, 140.) On myös mahdotonta tietää etukäteen, mitä toimintaa kukakin pitää heittäytymisenä tai epämieluisana ylipäätään (Annanoli 2016, 143). Tästä hyvänä esimerkkinä toimi Taidekylpylälle yhdessä vetäjien kanssa asetettu ennako-oletus: Emme olettaneet osallistujilta mitään. Huomasimme viimeistään teatteritekniikkatyöpajassa, että matalat odotuksemme ylittyivät, kun osallistujat heittäytyivät täysillä harjoitteisiin ja jopa nauttivat niistä! Toisaalta aikasyklin venyminen muutamalla kuukaudella antoi osallistujille ja vetäjille mahdollisuuden prosessoida kokemaansa (Ristaniemi 2022a; 2022b).

3.2.4 Osallisuus

Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. (Isola ym. 2017, 6)

Osallisuus merkitsee kokemusta omasta itsestä ja vaikutusmahdollisuuksista osana yhteisöä sekä toimintaa eli vaikuttamista osana yhteisöä, yhteiskuntaa. Taiteen ja kulttuurin näkökulmasta osallisuus voidaan nähdä yksilön demokraattisena kansalaisoikeutena ja mahdollisuutena harjoittaa omaa kulttuuriaan ja osallistua yhteiskuntaan. (Virolainen 2015; Taikusydän 2021.) Osallisuus on siis sekä sosiaalista että poliittista, vaikka osallisuuden kokemus yksilölle on yksityinen ja henkilökohtainen.

Osallisuus on haastavasti määriteltävä käsite laajuutensa vuoksi. Se määritellään mm. osallistumiseksi, vaikuttamiseksi, yhteisesti rakennetusta

hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä ja demokratiaksi (Isola ym. 2017). Kehittämishankkeeni yhteydessä osallisuudella tarkoitetaan ennen kaikkea osallistumista, aktiivista toimintaa eli näin ollen prosessiin vaikuttamista. Taidekylpylässä osallistujat kohdataan myös THL:n (2022b) osallistumisen periaatteita noudattaen: kunnioittaen, omaehtoisesti ja osana osallistujalle tärkeää yhteisöä sekä palvelua yhdessä kehittäen.

Liisa Laitinen (2017) on koonnut lukuisten tahojen tutkimuksia mm. taidetoimintaan osallistumisen vaikutuksista. Laitisen mukaan osallisuuden on tutkittu usein vähentävän yksinäisyyttä sekä syrjäytymistä. Taideprojektit toimivat sosiaalisen pääoman lisääntymisen väylänä. Osallistuja kokee onnistumisia, kuten jonkun päämäärän saavuttamista sekä kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi tulemisen tunteita. Näin ollen myös erilaisuuden ymmärrys, empatia ja kommunikaatio paranevat osallistujien välillä. Taidetyöskentely takaa yleensä turvallisen tilan jakaa kokemuksia sekä tunteita ja voi mahdollistaa myös sosiaalisten palveluiden ulkopuolelle jäävien osallistumisen. Myös osallistujien sosiaaliset verkot laajenevat ja vuorovaikutustaidot (myös non-verbaaliset) paranevat. (Laitinen 2017, 32–33; Mämmelä 2022, 7.)

Väitän, että jokainen ihminen janoaa tulla kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Pienet lapset osaavat parhaiten näyttää sen, sillä he pyytävät huomiota niin kauan, että ovat varmoja saamansa huomion vilpittömyydestä. Tämä kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tarve ovat olleet oman kohtaamistyöni ydintavoitteita niin opettajana, kouluttajana kuin ohjaajana. Tulokset ovat olleet kautta linjan erinomaisia, sillä osallistujat ovat ilmaisseet kokevansa osallisuutta ja arvostettuna olemista kohtaamisessa. Väitän, että silloin osallistuja yleensä on halunnut loistaa parhaimmillaan, koska on kokenut mielihyvää saamastaan arvostuksesta ja on halunnut kokea sitä lisää (Ristaniemi 2010; 2022a; 2022b).

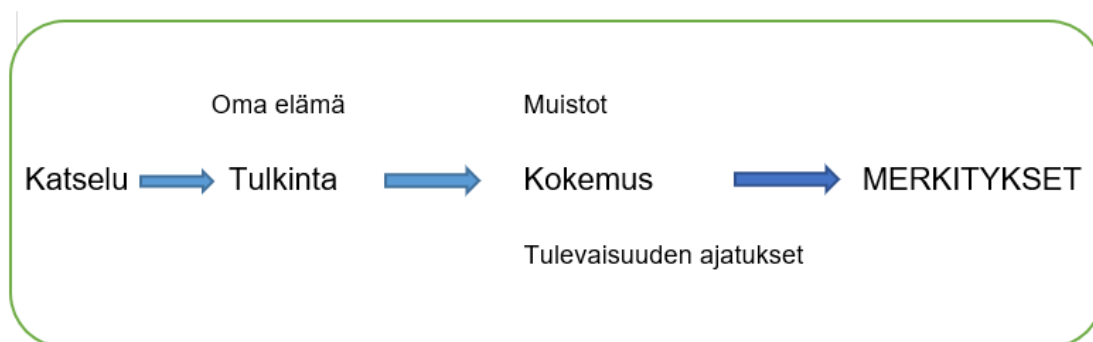
3.2.5 Henkilökohtainen taidesuhde ja -kokemus

Jokaisessa taideteoksen ja ihmisen kohtaamisessa on läsnä taideteos, taiteilija ja kokija. Kuten pedagoginen suhde myös ihmisen ja taiteen suhde on tietyssä historiallisessa kontekstissa tapahtuvaa vuorovaikutusta, joka tapahtuu ilman pakottamista ihmisen itsensä takia. Suhde ei ole pysyvä, mutta sillä on

tulevaisuusluonne taidekokemuksen jättäessä jäljen ihmiseen. Kiinnostavinta taiteessa oppimisen kannalta ovat näiden kolmen elementin päällekkäin menevät alueet. Siellä syntyvät merkitykset, jotka ovat tärkeitä oppimisen kannalta. (Venäläinen 2008, 58–59.)

Päivi Venäläinen (2008) väittää artikkelissaan *Taidekokemus oppimiskokemuksena*, että ollessaan dialogissa taiteen kanssa, on taiteen kokija vastuussa taidekokemuksesta eikä dialogi ole siten tasapainoinen. Kokijan tulee tietää mitä taiteelta haluaa kysyä tai mihin hän haluaa vastauksia. Taide ei osaa (eikä sen tarkoitus ole) antaa oikeita vastauksia, koska taide ei tiedä mitä kokija kysyy. (Venäläinen 2008, 52.)

Katsojalla voidaan nähdä erilaisia rooleja: tulkitsija, katsoja, kokija, käyttäjä, osallistuja ja oppija. Kokemuksen kehä syntyy taideteoksen äärellä seuraavasti: katsominen, tulkinta, kokemus (Kuvio 1). Tämä yksilöllinen kokemus voikin tulkinnan myötä herätellä muistoja menneisyydestä tai toiveita tulevaisuudesta, jolloin kokijalle syntyykin merkityksiä. (Venäläinen 2008, 55.) Ja jälleen palaamme hermeneuttisen kehän termiin.

Kuvio 1. Havainnekuva Venäläisen (2008, 58–59) esittämästä kokemusprosessista (Ristaniemi 2022).

Samasta kirjoittaa myös John Dewey (1934). Hänen mukaansa kokemus on kokonaisvaltaista ja toiminnallista vuoropuhelua ympäröivän maailman kanssa ja eheimmillään siinä yhdistyvätkin kokijan minä, ympäröivät tapahtumat ja koetun maailman objektit. Tällä Dewey siis sulkee pois ajatuksen kokijan vain yksityisistä tunteista sekä ajatuksista. Dewey haluaakin muistuttaa kokemuksen olevan ylipäättänsä rytmistä ja kehittyvää elävyyttä, jonka hän näkee jopa

alullaan olevana taiteena ja aavistuksena esteettisestä kokemuksesta. (Dewey 1934, 30.)

Venäläinen (2008) näkee, että jokaisessa hetkessä on läsnä kolme elementtiä eli kokija, taideteos ja sen tehnyt taiteilija. Näiden elementtien kesken tapahtuu vuorovaikutusta, johon liittyy tietty historiallinen konteksti sekä kokijan oma elämä, sillä jokainen prosessoi asiat aina itsensä kautta. Kokijalle herää kysymyksiä ja hän muodostaa mielipiteitä sekä perusteluita suhteessa omaan kokemusmaailmaansa. Esimerkiksi vaikuttavan tanssiesityksen nähdessään kokija tarkastelee myös itseään ja miksi mikäkin tunne tai ajatus heräsi teoksen ja tanssijan liikkeen myötä. Miksi hän ajattelee niin kuin ajattelee? Tämä kolmen elementin vuorovaikutussuhde jättää kokijaan jäljen eli kurottaa tulevaisuuteen synnyttäen niihin merkityksiä. Samalla tapahtuu myös oppimista ja näin ollen taiteella ja sen avulla on mahdollisuus opettaa sekä oppia oppimaan. (Venäläinen 2008, 58–59.)

Tämä kaikki vaatii kuitenkin aktiivisuutta taiteen kokijalta. Jotta kokemuksesta tulee esteettinen ja mieleenpainuva kokemus, täytyy kokijan keskittyä kohteeseensa. Tämä prosessi voi monesti vaatia ulkopuolista apua, jotta mielenkiinto herää ja yhteys asioiden välillä aukeaa. (Venäläinen 2008, 60.) Tällaisesta prosessista on kyse myös Taidekylpylässä ja henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettämisessä. Onko edes perusteltua puhua henkilökohtaisesta taidesuhteesta, sillä edellisiin perusteluihin viitaten suhde ja kokemus ovat näin ollen aina henkilökohtaisia? Tästä johtuen sama taideteos tai -prosessi voi aiheuttaa keskenään aivan erilaiset kokemukset kahdelle kokijalle. Myös sama teos voi tuntua erilaiselta eri hetkissä ja tunnetiloissa yksittäisellä kokijalla. Tästä palaan siihen, että hermeneuttinen kehä on alati syklinen ja sen sisältö muuttuva.

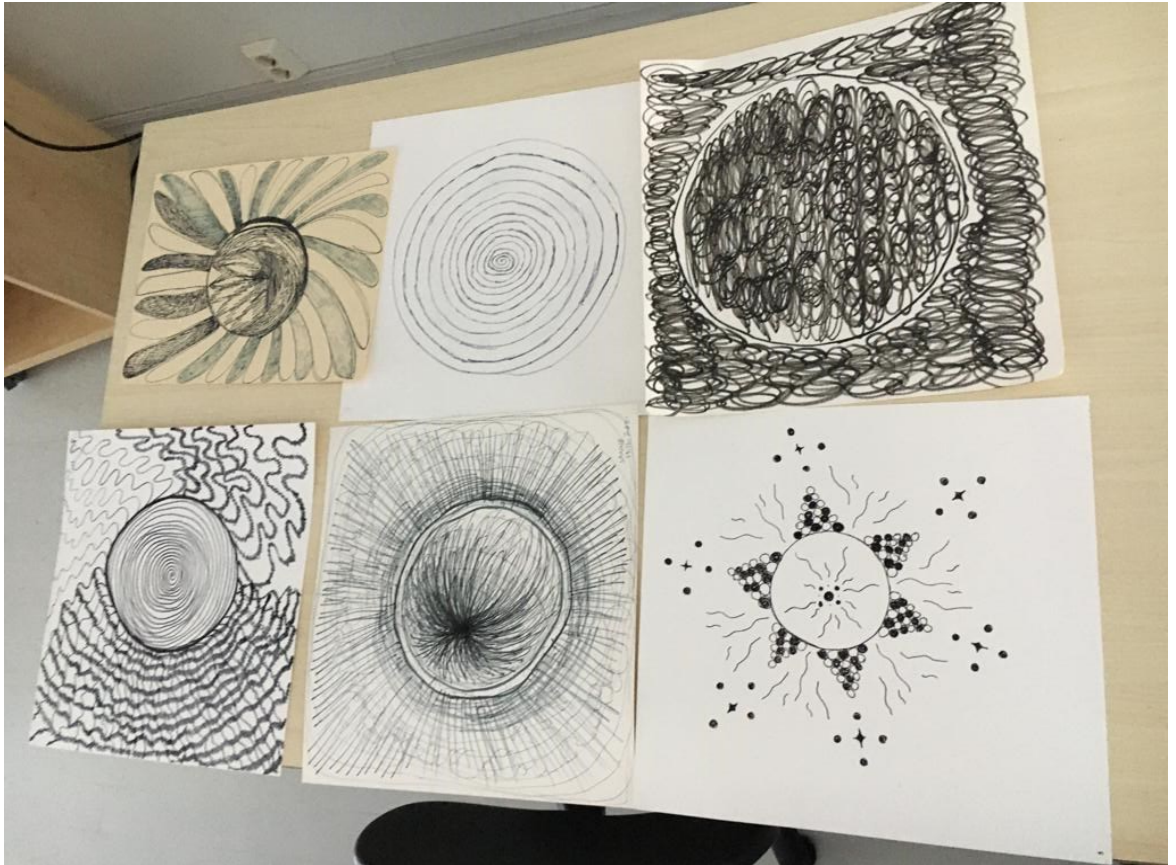
3.3 Työpajat

Toteutimme lopulta viisi kahden tunnin mittaista työpajaa marras-tammikuussa. Niiden lisäksi kävin viikkoa ennen työpajojen alkamista Vaaterin tiloissa

kertomassa kehittämistyöstäni sekä kartoittamassa tietoa siitä, millaista kulttuuria nuoret arjessaan kuluttavat. Olin kirjoittanut yhden kulttuurin alalajin aina yhdelle lapulle. Olin valinnut alalajit (16kpl) sattumanvaraisesti ja yleisimmät kulutetut kulttuurimuodot ainakin mukaan lukien. Osallistujien tehtävänä oli valita kolme eniten arjessaan käyttämää kulttuurimuotoa ja pisteyttää tämä kärkikolmikko vielä yhdestä kolmeen viivaan. Tällöin kolme viivaa annettiin sille alaluokalle, jota eniten arjessaan käyttää. Valittavina kulttuurimuotoina olivat (suluissa annetut äänet): Musiikki (10), pelit (9), elokuvat/tv (6), luonto (5), kuvataide (4), urheilu (3), keikat/festarit (2), käsityöt (2), kirjallisuus (1), teatteri (1), kielet (1), tanssi (0), arkkitehtuuri (0), kulttuurihistoria (0), arkkitehtuuri/ympäristötaide (0) ja podcastit (0). Kysely osoitti sen, että ennako-oletukseni etenkin kärkikolmikkoa (musiikki, pelit, elokuva/tv) osalta piti hyvin paikkansa. Kyselyn myötä oli helppo tutustua osallistujiin keskustellessamme heidän kulttuuriharrastuksistaan. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka yksinkertaiselta tuntuva harjoitus sai osallistajat miettimään omia kulttuurimieltymyksiään ja arvottamaan niitä. (Ristaniemi 2022a.)

3.3.1 Rutiinit, rakenne ja roolit

Jokainen työpajakerta ennen joulua alkoi mandala-rutiinilla, jonka Änäkkälä veti ryhmälle. Mandalassa piirrettiin aluksi ympyrä, jonka sisä- ja ulkopuolet täytettiin mustalla tussilla piirtäen ja värittäen. Tarkoituksena oli rauhoittua työpajaan ja tekemisen äärelle sekä poistaa taiteentekemisen painetta ja kammaa. Rutiinin tarkoituksena oli lisäksi luoda ikään kuin huomaamatta joka kerta jotakin konkreettista taidetta ja luoda niistä ajallinen jatkumo.

Kuva 1. Mandala-rutiinin tuotoksia. Kuva: Sanna Ristaniemi.

Työpajan lopuksi teimme kestoosuosikkilopetusharjoitukseni eli hetken merkitsemisen. Siinä on tarkoituksena valita kokoontumiskerralta yksi itselle merkityksellinen hetki ja mennä tilassa mahdollisuuksien mukaan siihen paikkaan ja asentoon fyysisesti, johon kyseinen hetki vie. Kiersin osallistujien luona, asetin käden olkapäälle ja kysyin, että missä hän valitsemassaan hetkessä oli. Hetken merkitseminen kehottaa palaamaan työpajassa koettuihin kokemuksiin ja lisäksi sanallistamaan hetken, joka jäi kerralta mieleen. Näistä hetkistä syntyi toisinaan ennalta-arvaamattomia vastauksia ja siksi vetäjille onkin arvokasta kuulla tämänkaltaistakin taideperustaista palautetta. (Ristaniemi 2022a.)

Jokaisen työpajan (mysteripeliä lukuun ottamatta) jälkeen kerättiin lyhyt kirjallinen palaute. Palautteessa kysyttiin kokemuksia osallistujana sekä havaintoja koko ryhmästä (liite 2).

Työnjaossamme Janne Kulosaari vastasi vaaterilaisten tiedotuksesta, aikatauluista, kuljetuksista, reflektiosta omissa tiloissa sekä työpajojen tallentamisesta valokuvin. Miia Änäkkälän vastuualueena olivat kuvataide eli Voipaalan *Maisemissa*-näyttelyn kuratointi ja osallisuus taiteilijana sekä kuvataiteeseen liittyvät työpajat ja mandala-rutiini. Änäkkälä toimii Kuvataide- ja käsityökoulu Emilissä vakituksena taiteen perusopetuksen kuvaamataidon opettajana, myös Voipaalan opetuspisteessä. Minä vastasin kehittämistyöstä kokonaisuutena; tutkimuksesta ja sen toteutumisesta, tilavarauksista, tarjoiluista, tarvikkeista, palautekyselyistä, teatteriharjoitteista ja porukan yhteishengen luomisesta.

Roolimme vaihtelivat työpajasisällön mukaan. Miia Änäkkälän oli alun perin tarkoitus olla vain mandala-rutiinissa ja yhdessä työpajassa mukana. Hän kuitenkin innostui niin projektistamme, että oli mukana jokaisessa työpajassa ja tasavertaisena työparinani. Myös Janne Kulosaari oli vahvasti mukana suunnittelussa ja oli paras asiantuntija Vaateri-nuorten suhteen. Lisäksi hänen valokuvauksensa ja mediaosaaminen olivat projektin tallentamisessa oleellisessa osassa. Pidimme projektin aikana useita Teams-videopalavereja tai WhatsApp-viestiketjussa ajatusten vaihtoa, joissa sovimme seuraavista etapeista ja vaihdoimme kokemuksia edellisistä kerroista (Kulosaari ym. 2022). Jouduimme tammikuussa vaihtamaan suunnitelmia useasti koronasairastelujen vuoksi, jolloin Kulosaari hoiti tiedottamisen Vaaterin päässä ja minä Voipaalan suuntaan.

Huomasin ensimmäisissä työpajoissa (Ristaniemi 2022a), että minun oli vaikea löytää ohjaajan roolia itsestäni. Se johtui ehkä siitä, että vaikka kyseessä oli minun kehittämistyöni, oli Änäkkälä vastuussa mandala-rutiinista ja syksyn kertojen kuvataiteen osuuksista oman ammattitaitonsa vuoksi. Ihailin Änäkkälän ammattitaitoa ryhmänvetäjänä ja innostajana sekä hänen minulle keskusteluissamme avaamaansa pedagogiikkaa tekemisemme taustalla. Nämä pedagogiikka- ja taidekeskustelut olivatkin yksi suurimmista kollegiaalisen työn anneista kehittämistyöni aikana. Toisaalta olimme vetäjinä kaikki onnekaassa asemassa siinä mielessä, että saimme kerrankin seurata sivusta toisen taiteen

alan ammattilaisen ohjaamaa työskentelyä. Koen oppineeni paljon ja näitä havaintojani olen kirjoittanut päiväkirjaani läpi koko prosessin ajan (Ristaniemi 2022a).

Hain siis rooliani nuorten jututtajana, työpajaan osallistujana ja kokijana, havainnoijana, teatterialan ammattilaisena, osallistajana, tutkija-kehittäjänä ja dokumentoijana. Kaipasin selkeää roolia ehkä siksi, että se auttaa itseäni rentoutumaan uuden ryhmän kanssa toimimisessa ja näin ollen myös luottamuksen ansaitsemisessa prosessin edetessä. Hakiessani paikkaa ryhmässä, koin olevani yhtä epävarma kuin jos olisin ollut jälleen nuori itse. En muista kokeneeni vastaavaa rooliepävarmuutta työtilanteissa aiemmin. Jos kuvataiteeseen painottuneet työpajat pakottivat minut pohtimaan roolikysymystä ja epäröimään oman ammattitaitoni kanssa, oli viimeinen, teatteritekniikoiden työpaja minulle tärkeä työvoitto ammattilaisuuteni näkökulmasta. Jännitin kyseistä kertaa kovin, mutta onnistuin saamaan kiinni taas omasta innostajan ja ohjaajan roolistani, joka osaltaan mahdollisti osallistujien heittäytymisen etukäteen vaikeaksi ajatellulla osa-alueella. (Ristaniemi 2022a.)

3.3.2 Toteutukset

Halusimme alusta asti linjata kollegojen kanssa, että työpajojen sisältöä voidaan organisaation muuttua koska tahansa prosessin aikana. Muutosten syynä saattoivat olla osallistujien antama palaute, omat havaintomme prosessista tai kehittämistyön tavoitteiden suhteen linjatussa pysyminen. Halusimme Miia Änäkkälän ja Janne Kulosaaren kanssa prosessin olevan yhtä lailla orgaaninen ja elävä, niin kuin osallistujat ja heidän osallistumisen asteensa oli. Alusta asti oli selvää, että kesken prosessia saattaa nuoria lähteä työharjoitteluun, kouluun tai pudota muuten vain pois. Kulosaari viestitteli meille jokaisen työpajan aamuna, että kuinka monta nuorta oli paikalla ja kuinka monta ehkä tulee takaisin ruokailun jälkeen. (Kulosaari ym. 2022.) Mukauduimme tähän epävarmuuteen yhdessä tuumin ja siitä syystä suunnittelimme usein vain seuraavan työpajan kerrallaan edellisen kokemuksen perusteella, vaikka suuret linjaukset olivatkin tehtynä kaikille kerroille. Jokaisen työpajan suunnittelun

ytimestä olivat kehittämistyön tutkimuksen kohteet eli henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettäminen ja osallisuuden lisääminen taidelähtöisten menetelmien avulla. Tällainen työtapa oli mielestäni vapauttava, kyseiselle ryhmälle sopiva sekä kehittämistyölleni mahdollinen, jopa suotava muoto. Kun tammikuussa itse sairastuin covid19-epidemiaan pitkäksi aikaa, antoi valitsemamme orgaaninen ja hetkessä elävä suunnittelumuoto armoa myös itselleni, kun harmittelin kollegoille siirtyneitä työpajojamme. Kyseisessä näyttelyssä toimimisen suhteen meillä oli takarajana näyttelypurku, jota onnistuttiin siirtämään muutamalla päivällä eteenpäin sairastelujen vuoksi. Näin ollen saimme tammikuulle vielä kaksi työpajaa samaisessa näyttelyssä, jonka koimme oleelliseksi prosessin kannalta. (Ristaniemi 2022a.)

Mysteeripeli

Ensimmäinen työpaja (22.11.2021) oli mysteeripeli taidenäyttelyyn tutustumisen muotona. Pelin suunnittelivat ja toteuttivat Sanna ja Veli-Pekka Ristaniemi Voipaalan taidekeskuksessa vieraileville kasiluokkalaisille Taidetestaajille. Taidetestaajat ovat Suomen suurin kulttuurikasvatusohjelma, jossa kasiluokkalaiset pääsevät katsomaan ja kokemaan korkealaatuisia taide-elämyksiä sekä arvioimaan niitä, saaden samalla myös työkaluja muodostaa perusteltu mielipide kokemuksestaan (Taidetestaajat 2022). Vaaterilaiset pääsivät testaamaan sen toimivuutta päivää ennen kasiluokkalaisten tuloa. Mysteeripeli valittiin osaksi Taidekylpylää yhteistyötä, osallistumista, peliä ja draamaa yhdistävän muotonsa vuoksi. Nämä ovat kaikki joko taidelähtöisiä menetelmiä tai osallisuutta lisääviä toimintatapoja.

Mysteeripeli alkoi Voipaalan historiaan pureutuvalla pienoisenäytelmällä, jonka jälkeen pelaajat kulkivat joukkueissa (Vaaterin tapauksessa pareittain) taideteokselta toiselle seuraten vihjeitä ja ratkoen mysteeriä. Pelin keskiössä oli yhteistyötaitojen kartuttaminen sekä taiteeseen tutustuminen uudella tavalla ja teosten yksityiskohtia tutkien. Osallistujia oli kahdeksan Vaaterista (Janne Kulosaari mukaan luettuna) sekä kuvataiteilija Miia Änäkkälä ja Voipaalan toiminnanjohtaja Irma Puttonen. Nuoret olivat ennen ensimmäistä kertaa

jännittäneet kovasti ääneen kommentointia tai osallistumisen mahdollisuutta. Pelin jälkeen suullisesti kysytyä palaute oli kuitenkin positiivisesti yllättynyttä ja pelko osallistumisesta oli kadonnut. Viimeisessä reflektiossa (4.4.2022) mysteeripelin sanottiin olevan hieno tapa ”vahingossa” tutustua näyttelyyn sekä päästä ratkomaan tehtäviä ja että olisi ollut kiva pelata myöhemmin uusiksi eri joukkueessa. Erään osallistujan mielestä Mysteeripeli oli jäänyt myös eniten kiehtovana mieleen työpajoista. (Ristaniemi 2022a; 2022b.)

Kuva 2. Kymmenen pääkalloa -mysteeripelin draamaosuus on käynnissä. Lavalla näyttelijät Sanna ja Veli-Pekka Ristaniemi. Katsomossa Taidekylpylän vetäjät ja Vaaterilaiset. Kuva: Irma Puttonen.

Taidenäyttelykäynti ja ryteikkömaalaus

Seuraavalla kerralla (29.11.2021) kävimme taidenäyttelyn läpi Miia Änäkkälän johdolla. Hän pyysi aluksi nuoria valitsemaan itselleen mieluisimman teoksen, jonka jälkeen Änäkkälä veti näyttelyopastuksen valituista teoksista. Änäkkälän ollessa yksi *Maisemissa*-taidenäyttelyn viidestä taiteilijasta ja kokoonkutsuja, oli

hänellä kerrottavanaan paljon tietoa taiteilijoista sekä teoksista ja niiden tekoprosesseista. Näyttelyopastuksen jälkeen otimme maalausohjat ja -välineet mukaan ja lähdimme kipuamaan Rapolanharjua ryteikkökohtaan, jossa Änäkkälä oli myös aiemmin näyttelyn teoksiaan maalannut. Pakkasta oli kymmenisen astetta, minkä takia öljymaalit ja sormet jäätivät nopeasti. Oli oltava nopea. Värejä oli valittavana kolme ja aiheena näkyvillä oleva maisema, ryteikkö. Änäkkälä ohjasi maalaamaan ronskisti ja reippaasti, mikä vapautti maalaamista jäätävien sormien lisäksi. Hän antoi lisäksi yksilöllisiä ohjeita jokaiselle ja vapautti ronskiin tekemiseen omalla esimerkillään sekä huomioillaan tekeillä olevista teoksista. Maalauksista tuli upeita, vaikka aikaa tekemiseen käytettiin vain puolisen tuntia. (Ristaniemi 2022a.)

Palautteessa työpajasta oli jäänyt mieleen mm. kylmyys, fyysisyys, näyttelykierros, ryhmän toimiminen erilaisessa ympäristössä ja ulkona maalaaminen. Useassa vastauksessa tuli ilmi positiivinen fiilis kylmyydestä huolimatta, maalaamisen oppiminen ja yksi vastaaja sanoi oppineensa lukemaan tauluja paremmin. Suurin osa ei olisi halunnut muuttaa mitään työpajakerrasta ja muutama olisi halunnut maalata mieluummin lämpimässä. (Ristaniemi 2022a.)

Kuva 3. Pakkanen jäädetti sormet nopeasti, joten maalatessa piti olla nopea.
Kuva: Sanna Ristaniemi.

Valokuvaus valittujen teosten luona

Kolmannella kerralla (13.12.2021) menimme jälleen metsään Voipaalan ja Rapolanharjun ympäristössä. Edellisellä kerralla valitut teokset toimivat nyt "lavasteina" ja maisemina valokuville, joissa päähenkilöinä oli kyseiset teokset valinneet nuoret itse. Miia Änäkkälä vei meidät lähiluonnossa niille paikoille, joissa näyttelyn alkuperäiset teokset oli maalattu. Otimme valokuvia nuorista ja myös kuvia kuvaamisesta. Ennen työpajaa Janne Kulosaari mietti sitä, että miten nuoret suhtautuvat ja uskaltavat kuvauksen kohteeksi, kun se on yleensä ollut hankalaa Vaaterin toiminnassa. Yllätyimme positiivisesti, sillä kaikki kolme kuvattavaa suostuivat heti valokuvien päähenkilöiksi ja olivat jälkeen päin palautteissaan hyvin vaikuttuneita kuvauksen kohteeksi

pääsemisestä. Eräs nuorista sanoi, että hänestä ei ole ikinä otettu yhtä hyvää valokuvaa. (Kulosaari ym. 2022).

Palautteessa korostuivat pienen ryhmän toimivuus, ulkoilu- ja luontokokemukset, iloinen nauru sekä uskallus antautua valokuvattavaksi. Muutama vastaaja sanoi oppineensa närhistä, joiden ääniä kuulin ja taskulampun käytöstä valaisimena valokuvauksessa. Osallistujista yksi olisi halunnut, että kaikki olisivat olleet mukana, muut eivät olisi halunneet muuttaa mitään. (Ristaniemi 2022a.)

Kuva 4. Yhteiskuva valokuvaus-työpajan päätteeksi lumisen Rapolanharjun maisemissa. Kuva: Janne Kulosaari.

Rentoutus ja ihmisen anatomia

Tammikuussa (24.1.2022) tapasimme pitkäksi venyneen tauon jälkeen rentoutuksen ja maalaamisen merkeissä taidenäyttelyn keskellä.

Alkurentoutuksen meille tuli pitämään Suvi Rokka, joka on koulutukseltaan mm. mentaalivalmentaja. Rentoutuneina aloitimme Änäkkälän ohjeistaman ihmisen kasvojen anatomiamaalauksen, jossa käytimme samoja öljyvärejä kuin ryteikkömaalauksessa muutama kuukausi aiemmin. Änäkkälällä oli jälleen ronski ja mukaansatempaava sekä luovuuteen kannustava ohjaamisen tapa. Silti tarkasti vaihe vaiheelta ohjeistettu. Palautteessa yleisenä yllätyksenä kaikilla osallistujilla tuntui olevan onnistuminen ihmisen kasvojen muotojen suhteessa toisiinsa, sekä rentoutumisen tärkeys ennen vaikeana koettua maalaamista (Ristaniemi 2022a). Työpajan lopuksi teimme Black out poetry-tekniikalla uusia tekstejä näyttelyesitteestä. Tekniikassa yliviivataan turha teksti ja uusi teksti syntyy jäljelle jääneistä sanoista. Tekniikan on alun perin keksinyt Caleb Whiteford jo yli 200 vuotta sitten (Writers 2021). Suomessa tekniikkaa ovat nuorille suuntautuneissa työpajoissaan käyttäneet mm. rap-artisti Paleface eli Karri Miettinen ja Kaisa Happonen (Lukukeskus 2022).

Palautteessa rentoutus ja maalaaminen aiheuttivat vastaajien mukaan rentoutta, ärsytystä, innostusta ja mielenrauhaa. Moni vastaajista mainitsi oppineensa maalaamisesta ja että oli kiva taas olla sisällä Voipaalassa ulkona maalaamisen sijaan. Yksi vastaajista huomasi, että rentoutusharjoitukset eivät ole hänen juttunsa, yksi olisi halunnut muuttaa työpajakerrassa kaiken ja muut eivät olisi halunneet muuttaa mitään. (Ristaniemi 2022a.)

Kuva 5. Rentoutuksen jälkeen maalattiin ihmisen kasvojen anatomiaa Miia Änäckälän ohjeistamana. Kuva: Sanna Ristaniemi.

Teatteritekniikat ja Open stage

Viimeinen työpajakerta (31.1.2022) huipentui oman osaamiseni ytimeen eli teatteritekniikoihin. Suunnittelin reilun tunnin kestävän kokonaisuuden, jossa teimme teatteritekniikoita (ääni, liike, patsastyöskentely) dialogissa näyttelyn taideteosten kanssa. Jokainen harjoite oli suhteessa tilaan ja teoksiin, mikä innosti minut kehittämään uusia sovelluksia jo tutuista harjoitteista ja lisäksi jotain aivan uutta. Huomasin tekniikoiden sopivan laajemminkin taidenäyttelykokemuksen laajentamiseen ja kuvataiteen avaamiseen teatterin keinoin. Nämä harjoitteet jäävät käyttöön myös muissa yhteyksissä työssäni taidekeskuksessa.

Kerta huipentui näyttelyn Open stageen, joka oli näyttelyn keskelle rakentamamme lava, johon oli myös suunnattu muutama kohdevalo. Luin siinä

edellisellä kerralla tehtyjä muutamia Black out poetry-runoja, jonka jälkeen yksi nuorista esitti meille kaksi kappalettaan samalla kitaralla itseään säestäen. Nuori oli esittänyt toiveen esiintymisestä jo ensimmäisellä kerralla Vaaterissa käydessäni, ja pidimme tärkeänä, että keikka toteutuu, tapahtui muuten mitä muutoksia tahansa työpajojen sisällöissä. Esiintymishetki oli hieno kokemus myös yleisölle; yksi osallistujista kirjoitti palautteeseen keikan ja runojen kuulemisen vaikuttavuudesta hetkessä (Ristaniemi 2022a).

Jännitin kovasti etukäteen työpajan onnistumista. Olimme kuitenkin olleet sijoittaneet teatteritekniikat sopivasti työpajakertojen viimeiseksi, jolloin nuoret olivat jo uskaltaneet kokeilla rajojaan ja ylittäneet itsensä monessa eri yhteydessä. Harjoitteet onnistuivat paremmin kuin etukäteen kuvittelin ja niihin heittäytyttiin ennakkoluulottomasti ja pelottomasti.

Palautteessa osallistujien mieleen olivat jääneet porukan heittäytyminen, hilpeys, nolostuminen, nauru ja oma uskallus. Uusien puolien esiin nouseminen ryhmän jäsenissä ja ryhmätyössä huomattiin myös. Kukaan vastaajista ei olisi halunnut muuttaa mitään työpajakerrasta. (Ristaniemi 2022a.)

Kuva 6. Ihmispatsaita näyttelyn teosten inspiroimina. Kuva: Sanna Ristaniemi.

Näyttely Ilkka-ateljeessa

Taidenäyttely prosessin aikaisista teoksista pidettiin Voipaalan taidekeskuksen Ilkka-ateljeessa muutaman kuukauden tauon jälkeen (4.4.2022), jolloin myös refleктоimme koko kehittämistyön kokemuksia kehollisesti, sanallisesti ja kirjallisesti kahvinjuonnin lomassa.

Aloitimme viimeisen tapaamiskerran uuteen taidenäyttelyyn tutustuen Voipaalan päärakennuksessa. Edellinen *Maisemissa*-näyttely oli tullut työpajakertojemme aikana osallistujille hyvinkin tutuksi, joten heistä oli mielenkiintoista nähdä uusi näyttely. Päärakennuksesta suuntasimme kohti pihapiirissä sijaitsevaa Ilkka-ateljeeta, johon olimme Änäkkälän kanssa ripustaneet viikonloppuna Taidekylpylän työpajojen aikana syntyneet teokset. Koimme alusta asti tärkeäksi, että osallistujat näkisivät tekemänsä taideteokset ripustettuna oikeaan näyttelytilaan (Kulosaari ym. 2022). Ripustamisessakin yhteistyömme

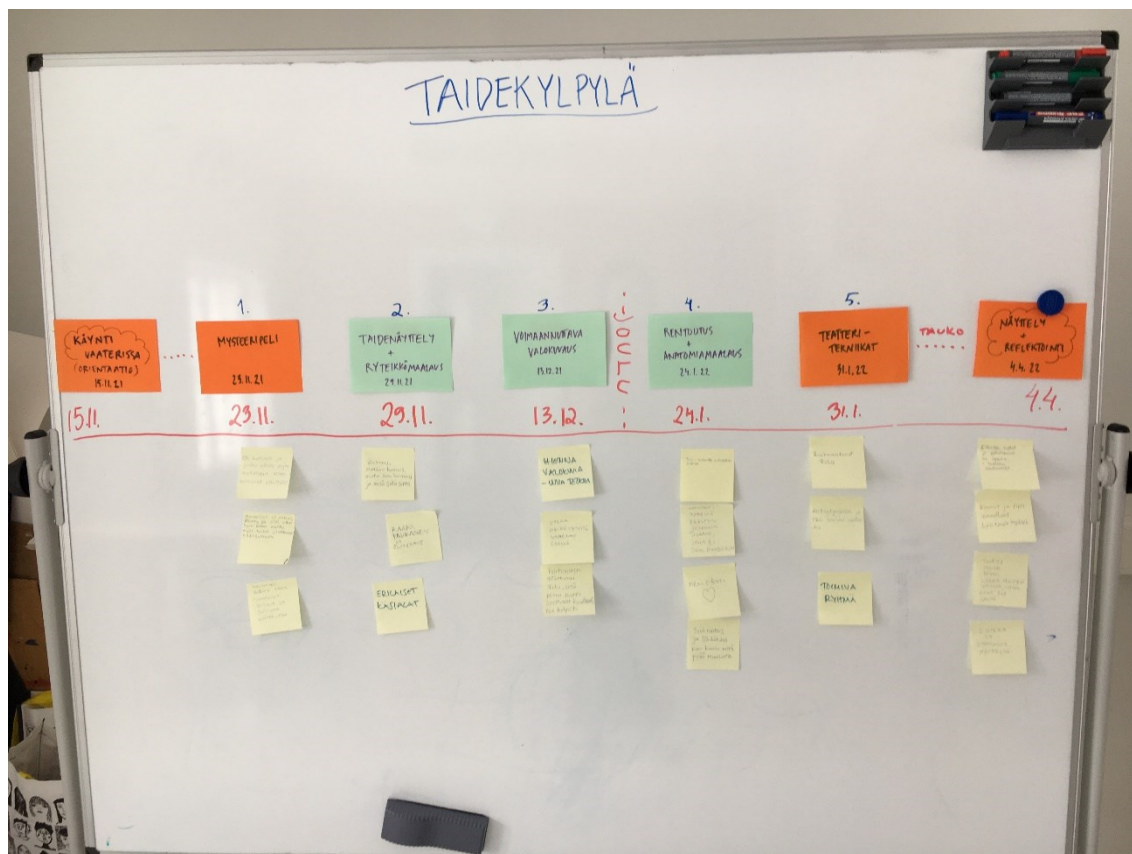
sujui hyvin; minä nidoin maalausten taustoihin rautalankoja ripustusta varten ja Änäkkälällä oli visio siitä, mitkä teokset mahtuisivat mukaan näyttelyyn ja miten ne asetettaisiin tilaan. Tilassa soi Änäkkälän valitsema ja teosten inspiroima 80-luvun rockmusiikki ja olin hankkinut etukäteen alkoholitonta kuohujuomaa avajaispuheen maljannostoa varten, jotta avajaiset olisivat mahdollisimman oikeankaltaiset. Osallistujien jännitys purkautui tilanteessa mielestäni arvokkaana hiljaisuutena ja hämmennyksenä omia teoksia kohtaan (Ristaniemi 2022a).

Kuva 7. Omien teosten äärellä Ilkka-ateljeessa. Kuva: Sanna Ristaniemi

3.3.3 Palaute Taidekylpylän osallistujilta

Viimeisen kokoontumiskerran (4.4.2022) päätteeksi kävimme suullisesti ja taululle asetettujen lappujen avulla muistellen läpi koko kehittämisprojektin kaaren. Muistelimme työpajoja lisäksi kehollisesti teatterikerralta tutuksi tulleen patsastekniikan avulla.

Kuva 8. Taidekylpylän kokoontumiskerrat aikajanalla. Kuva: Sanna Ristaniemi.

Kokosin kaikki palautteet yhteen tiedostoon (Ristaniemi 2022b) niin, että sain yhden työpajan palautteet allekkain, jolloin niitä on helpompi hahmottaa havaintoja ja tulkintoja varten. Vastaajia oli palautekerralla viisi (5), joista kaksi (2) oli Vaaterin vetäjiä, jotka osallistuivat myös työpajojen toimintaan. Palautekerralle osallistuivat myös Miia Änäckälä sekä Vaaterin uusi työharjoittelija. He eivät vastanneet kyselyyn, mutta olivat muuten mukana purkutilanteessa, patsastyöskentelyssä sekä keskusteluissa.

Seuraavaksi käyn läpi palautteet otsikoiden eli Taidekylvetyksen tutkimuskysymysten teemojen mukaan. Vastausmäärä on ilmoitettu suluisissa esim. kaksi (2) osallistujaa. Vastausten lukumäärä oli pieni, mutta vastasi sisällöltään yksittäisten työpajakertojen kirjallisia palautteita ja suullisesti kyselyjä kokemuksia. Palautteet olivat osin lyhytsanaisia, mutta niistä oli useimmiten helppo ymmärtää palautteenantajan tarkoittama ajatus. (Ristaniemi 2022b.)

Tutkimuskysymyksiä kehittämishankkeessa olivat:

1. Mitä ja miten osallistajat kertovat kokemuksistaan?
2. Millaista lisäarvoa osallistajat kokevat taidelähtöisten menetelmien antavan taiteeseen tutustumisessa sekä osallisuuden lisääntymisessä?
3. Millaisia havaintoja osallistuja tai tutkija tekevät prosessin myötä omasta hyvinvoinnistaan tai suhteestaan taiteeseen ja sen kokemiseen?

Taidelähtöiset menetelmät

Palautteessa (Liite 3) kysyin osallistujilta, miten he kokivat taidelähtöisten menetelmien käytön ja oman taiteen tekemisen projektin aikana. Osallistajat (3) kokivat yllättymistä, kun koskaan ei tiennyt mitä seuraavalla kerralla täytyy tehdä. Vapaa tekeminen ilman pelkoa kouluarvosanoista oli rentoa yhden (1) mielestä. Myös kiinnostus moneen asiaan heräsi ja oli mukava kokeilla uusia menetelmiä (1). Ei niin tavanomaisesti ja arkeen kuuluvien tekniikoiden kokeilu vei mukanaan ja tuntui yllättävän hyvältä (1). (Ristaniemi 2022b.)

Toisessa kysymyksessä (Liite 3) vastattiin siihen, että miten oman taiteen tekeminen vaikutti aiheen käsittelyyn ja osallistumiseen. Se koettiin kiinnostavaksi ja siksi työpajaan osallistui aina mielellään (1). Kahden vastaajan mielestä oli myös helpompi päästä sisälle taiteeseen ja se syvensi tilanteen olemusta, kun oli itse mukana (2). Hyvä ja perusteellinen ohjeistus auttoivat todella paljon (1). Kokonaisuuden osana oleminen tuntui hyvältä (1). (Ristaniemi 2022b.)

Taidesuhte

Kysyin palautteessa (Liite 3), että huomasivatko osallistajat Taidekylvetyksestä johtuvia muutoksia suhteessa taiteeseen ja kulttuuriin ja jos, niin millaisia muutoksia osallistajat havaitsivat. Yksi (1) vastaajista ei huomannut muutoksia tietoisella tasolla. Sen sijaan kolmen (3) vastaajan kiinnostus taiteeseen ja taidenäyttelyihin lisääntyi. Yksi (1) vastaajista alkoi nähdä taidetta erilaisista

näkökulmista ja yksi (1) huomasi osaavansa maalata ja piirtää. Teatteritekniikat näyttivät yhdelle (1) vastaajalle, että ennakkoluuloton ja yhteisellä sopimuksella heittäytyminen on mahdollista. Vastaajan ennakkoluulot myös menivät monta kertaa kumoon työpajojen aikana. (Ristaniemi 2022b.)

Osallisuus

Osallisuuteen liittyvä palaute käsitteli havaintoja muutoksista osallistumisen tasossa projektin aikana (Liite 3). Jokainen kerta oli erilainen (1), mutta oli helpompi osallistua mitä aluksi ajatteli (1). Kaikkeen myös osallistuttiin, vaikka olisi vaikuttanut kiusalliselta tai ei niin ”omalta jutulta” (2). Osallistumisen koettiin vahvistavan itsetuntoa taiteen saralla ja se rohkaisi olemaan enemmän esillä (1). Kiinteä ryhmä, mahdollisuus olla keskenään sekä selkeä ja vahva ohjaus mahdollistivat halun ja kykenemisen olla mukana koko projektin ajan (1).

Toinen kysymys (Liite 3) liittyi siihen, millaisia oivalluksia osallistujat tekivät omasta toiminnastaan osallisuuden suhteen. Koettiin yllättymistä (2), myös taidoista, joita ei tiennyt osaavansa (1). Introverttipersonana omalta mukavuusalueelta poistuminen (1) sekä vaikka minkä tekeminen tasavertaisesti muiden roolien poistuessa (esim. ohjaaja) (1). Toiminta toi myös rohkeutta ja luottoa siihen, ettei tarvitse olla niin rajoittunut (1). (Ristaniemi 2022b.)

Yksi tutkimuskysymyksen käsitteli taidelähtöisten menetelmien antia taiteeseen tutustumisessa ja osallisuuden lisäämisessä. Useimmat vastaajista saivat rohkeutta erilaisten menetelmien avulla heittäytyä tekemään itse ja työskentelyyn haluttiin osallistua, vaikka se olisi aluksi tuntunut epämieluisalta. Koettiin myös yllättymistä omista taidoista, itsetunto sai rohkaisua ja ryhmä kiinteytyi yhdessä tekemisen myötä.

Ryhmässä toimiminen

Seuraavaksi kysyin havainnoista muutosten suhteen ryhmässä projektin aikana ja jos, niin millaisista muutoksista oli kyse (Liite 3). Vastauksista kävi ilmi, että

yksi kerta jäi väliin terveyssyistä (1) ja että osallistujamäärä oli paikoin hyvin vaihtelevaa (2). Kaikki mukanaolijat kuitenkin osallistuivat, mitä ei olisi alussa välttämättä uskonut (1) ja tuntuivat saavan hienoja asioita ja kokemuksia (1). Ryhmälle projektin koettiin tekevän hyvää, sillä ”normaalisti rauhallinen ja hiljainen ryhmä osasikin repäistä ja olla mukana oikein kunnolla” (1). (Ristaniemi 2022b.)

Hyvinvointi

Palautteessa (Liite 3) kysyttiin myös havainnoista hyvinvoinnin muutosten suhteen Taidekylpylään liittyen. Tämän teeman alla vastaajia oli yhteensä vain neljä (4). Muutoksia ei huomattu, mutta jonkinlaista itsetutkiskelua ja menneisyyden läpikäyntiä kylläkin (1). Osallistujat kokivat saaneensa myös uusia tapoja rentoutua (2), hyvää mieltä (1) sekä toiminta herätti positiivisia ajatuksia (1).

Muutosten ajateltiin johtuvan mielenkiinnon heräämisestä asiaan (1) sekä rentoutusharjoituksen myötä (1). Se ettei ole uskonut itseensä on myös ollut esteenä aiemmin (1). Teokset stimuloivat muistia ja muistoja, mikä on taas herättänyt ajatuksia (1). (Ristaniemi 2022b.)

Suhteessa tutkimuskysymyksiini vastauksien (3) havaintona oli, että positiivista muutosta on tapahtunut ja neljäskin vastaaja huomasi itsetutkiskelun alkaneen. Myös taidekokemukset herättivät muistoja, mielenkiintoa taiteeseen ja antoivat uskoa omaan kykyihinkin tehdä taidetta.

Merkityksellisin kerta

Kysyin lopuksi, että mikä kokemus tai kokoontumiskerta jäi merkittävimpänä mieleen ja miksi (Liite 3). Kaikki kerrat olivat mielenkiintoisia, koska jokaisesta kerrasta jäi mieleen eri muistoja, mm. kylmyys ja itse kuvauksen kohteena oleminen (1). Viimeisen teatteritekniikkakerran heittäytyminen jäi myös merkittävimpänä mieleen (1). Yhdelle vastaajalle mysteeripelin pulmat,

ongelmanratkaisu sekä logiikka olivat kiehtovia aiheita (1). Yllätetyksi tuleminen oli parasta eli rentoutus, anatomiamaaalaus sekä teatteritekniikat (1). (Ristaniemi 2022b.)

Vapaa sana tai kuva

Projekti koettiin kiinnostavana kokemuksena sekä vaihteluna Vaaterin arkirutiineihin (1). Useiden kertojen jälkeen olo oli rentoutunut ja väsynyt (1). Projektissa oli kivaa ja se teki kaikille hyvää (1). Palautteeseen oli myös piirretty hymynaamoja (2). (Ristaniemi 2022b.)

4 Kylvyn jälkeen kaikki on toisin

Tässä luvussa pysähdyn pohtimaan ja arvioimaan Taidekylpylän toteutusta tutkija-kehittäjän roolista sekä kollegiaalisuutta ja sen merkitystä. Taidekylpylä laajeni alkuperäistä mittaansa pidemmäksi prosessiksi. Alun perin viimeisen kerran oli tarkoitus olla tammikuun lopussa, kun todellisuudessa se olikin vasta huhtikuun 2022 alussa. Myös työpajojen välinen aika piteni tammikuun covid19-epidemian aiheuttamien sairastelujen vuoksi. Loppurefleksiossa ajan käsite nousi esiin merkittävänä tekijänä prosessin ja henkilökohtaisen taidesuhteen kehittymisen kannalta. Vetäjinä koimme, että se antoi meille aikaa pohtia kriittisesti valintojamme työpajojen suhteen, etäisyyttä kokemuksiin ja mahdollisuuden tarkkailla osallistujissa tapahtunutta prosessia.

4.1 Taidelähtöiset menetelmät ja osallisuus osana toteutusta

Taidekylpylän tutkimuksen keskiössä olivat taidelähtöisten menetelmien osuus osallisuuden mahdollistajana sekä henkilökohtaisen taidesuhteen kylvetyt. Taidelähtöiset menetelmät sekä osallistaminen ja osallistuminen koettiin nuorten suunnalta ensin jännittävänä, niin kuin ensimmäisen työpajan mysteeripelin jälkeen oli eräs nuorista todennutkin. Olimme etukäteen tehneet vetäjien kesken periaatepäätöksen, että kaikki, vetäjät mukaan lukien, osallistuvat aina työpajojen taidetyöskentelyyn nuorten tavoin. Osallisuus oli osa kollegiaalisen kolmion toimintaperiaatetta. Osallistujaryhmän ollessa muutenkin pieni, korostui prosessissa tämä yhdessä tekeminen ja oppiminen erityisen paljon. Ajattelimme vetäjien kanssa etukäteen, että paras esimerkki on olla itse yhtä lailla tutkimassa, kehittämässä ja kokemassa. (Kulosaari ym. 2022.)

Osallisuuden yksi toimintaverbi on vaikuttaminen. Vaikuttaminen ja osallisuus sen sijaan ovat väyliä voimaantumisen tunteeseen. Salonen (2019) mainitsee voimaantumisen arvioimisen perustaksi neljä mielen ilmiötä, joiden avulla osallistuja arvioi itseään ja muodostaa käsityksiä maailmasta ympärillään. Niitä ovat vaikuttavuuden tunne (miten vaikutan), merkityksellisyys (onko

toiminnallani merkitystä), kyvykkyys (onko minulla pätevyyttä vaikuttaa) sekä valinnanmahdollisuus (voinko tehdä valintoja vapaassa tahdossa). (Siitonen 1999, 91 Salosen 2019, 15 mukaan.) Näytimme omalla esimerkillämme, että tärkeintä on tekeminen itsessään osallisuuden ja ryhmäprosessin toteutumiseksi, sillä osallisuus on mm. suhteissa olemista (*relatedness*), kuulumista (*belonginess*) ja yhteisyyttä (*togetherness*) (Isola ym. 2017).

Äsken mainitut mielen arviointikriteerit ovat mielenkiintoinen työkalu pohtia Taidekylpylän tavoitteiden täyttymisiä osallistujapalautteiden valossa. Vastausten myötä voidaan sanoa, että kaikki neljä kohtaa toteutuivat: osallistujilla oli joka kerta ääneen sanoitettu mahdollisuus (valinnanmahdollisuus) tehdä tai jäädä sivustakatsojaksi ja he kokivat onnistumisia sekä rohkaistumista (kyvykkyys). Osallistujat myös saivat vaikuttaa jatkuvalla palautteellaan työpajojen kulkuun ja tekivät konkreettista taidetta (onko toiminnallani merkitystä) ja he kokivat saavansa vaikuttaa tapahtumien kulkuun (merkityksellisyys). (Ristaniemi 2022a.)

4.2 Henkilökohtaisen taidesuhteeni kylvetys

Itselleni oli merkityksellistä päästä mukaan työpajojen toimintaan laajentamaan myös omaa osaamistani taiteen saralla sekä kylvettämään henkilökohtaista taidesuhdettani. Änäkkälän vetämät kuvataidesisältöiset työpajat olivat eheyttäviä ja antoivat luvan heittäytyä, vaikka en ole koskaan kokenut olevani omimmillani kuvataiteiden saralla. Prosessin myötä huomasin taas, että miten tärkeätä on tehdä myös itse ja välillä taidemuotoja vaihdellen. Samaa asennetta voin siirtää omaan tekemiseenkin ja lupaan mokata. Maalaaminen tuntui oman sairastelun lomassa eheyttävältä ja vapauttavalta tavalta työstää omia ajatuksia laaja-alaisesti. Opin lisää kuvataiteilijan prosessista, maalaamisen tekniikoista sekä ryhmässä maalaamisesta ammattilaisen johdolla. Opin Änäkkälältä paljon myös pedagogina ja taiteilijana. Hänen tapansa vetää työpajoja oli ronski, heittäytymistä tukeva ja mukaansatempaava. Näin ollen myös oma taidesuhteeni koki kylvyn jälkeisen virkistyneen. Varto (2017) väittääkin osuvasti, että taiteellinen ajattelemisen kehittyminen toiminnan ja taiteilijan mukana.

Se on oman taidon käyttämistä, arvioimista, asemoimista, käsitteellistä kehittämistä (Varto 2017, 38.)

4.3 Pohdintaa moniammatillisesta yhteistyöstä ja kollegiaalisuudesta

Pidimme vetäjien kesken viimeisen loppurefleksoinnin huhtikuun 2022 lopussa, liki kuukausi näyttelyn avajaisten jälkeen. Valitsin tallennusmuodoksi Word-dokumentin sanelin-toiminnon, joka tallensi keskustelumme suoraan tekstitiedostoksi (Ristaniemi 2022b). Sen läpilukeminen oli yllättävän raskasta välimerkkien puuttuessa ja tekstin vilistessä paljon täytesanoja sekä jäsentymättömiä ajatuksia. Sain sieltä kuitenkin poimittua olennaiset ajatukset sanatarkasti, ja niistä käy ilmi Taidekylpylän merkittävin koettu anti vetäjien näkökulmasta.

Kuva 9. Vertaiskollegat Miia Änäkkälä ja Janne Kulosaari loppurefleksoinnin jälkeen. Kuva: Sanna Ristaniemi

Onnistuimme osin vahingossa luomaan kollegiaalisen kolmion, jossa työskentelimme samanarvoisina kollegoina, mutta eri näkökulmista tulevina taiteilijoina ja ammattilaisina. Reflektoinnissa (Ristaniemi 2022b) pohdimme, että keskeisiä elementtejä yhteistyön onnistumisen kannalta olivat: luottamus toistemme ammattilaisuuteen ja tekemiseen, osallisuus prosessissa sekä jokaisen oma osaamisalue, niin että sai olla vastuussa ”omasta tontista” ilman muiden kyseenalaistamista tai tarvetta perustella valintojaan kesken työpajan.

Koin itse olevani etuoikeutettu saadessani kerrankin tehdä moniammatillista yhteistyötä mukavien ihmisten ja ammattilaisten kera. Olen usein tehnyt yhteistyötä oman alan osaajien kanssa, mikä synnyttää usein toisenlaista hyvää prosessissa, kuten kriittinen keskustelu taidelajin (eli omassa tapauksessani teatterin) piirissä. Taidekylpylän yhteistyö oli yllättäen erilaista: se nosti omaa taiteellista tekemistäni uudelle tasolle, sillä olinkin yhtäkkiä ammattikuntani ainoa edustaja ja toisaalta jo pitkän linjan ammattilainenkin.

Meidän vetäjien jatkuva keskinäinen viestintä ja avoin kommunikointi eri välineiden avulla olivat tärkeässä asemassa luottamuksen, nopean reagoinnin sekä joustavuuden näkökulmasta. Jokaisen työpajan jälkeinen heti tapahtuva purku ja seuraavasta kerrasta sopiminen WhatsApp-viestiketjun avulla, Teamissa tai kasvotusten olivat tärkeä keino pysyä koko ajan tilanteen tasalla. (Kulosaari 2022.) Uskaltauduimme itsekkin heittäytymään epävarmuuteen, joiden elementtejä olivat osallistujien paikalle saapuminen, työpajasisältöihin reagointi sekä uusien menetelmien kokeilu.

5 Tulevaisuuden Taidekylpylä

Kulttuurihyvinvointipalveluna Taidekylpylä voisi toimia erilaisten ryhmien kanssa työpajasarjoina tai koko lukuvuoden ajalle jaettuina toteutuksina. Taidekylpylän pitäisi mielestäni olla tulevaisuudessakin osallistujilleen maksuton. Valmiiden ryhmien (kuten Vaateri oli) lisäksi Taidekylpylä voitaisiin toteuttaa heterogeenisille ja vapaaehtoisista osallistujista muodostuneille ryhmille. Alun perin suunnittelin kehittämistyön puitteissa kerääväni toisilleen entuudestaan tuntemattoman, vapaaehtoisten ryhmän, joka olisi saanut osallistua pilottiin maksuttomasti. Siinä tapauksessa osallistujat olisi etsitty sosiaalisen median ja Valkeakosken kaupungin vaikutuskanavien kautta. Taidekylpylä voisi olla jatkossa myös osa sosiaali- ja terveysalan palvelupolkuja niin, että esim. vanhuspalvelun hyväkuntoiset yksiköt voisivat vieraila Taidekylpylässä viikoittain tietyn ajanjakson. Nuorisotoimen asiakkaat olisivat myös kiinnostava ryhmä vielä nupullaan olevan taidesuhteensa vuoksi.

Väitän, että Taidekylpylän tulisi tapahtua ammattitaiteilijoiden vetämänä taidelaitosympäristössä (museo, teatteri, musiikkitalo tmv.). Taiteilijoiden ammattilaisuus on tärkeää ainakin kahdesta syystä: se antaa osallistujille turvallisen ja ajatuksia haastavan ympäristön, jossa ammattilaiset osaavat valita kussakin tilanteessa parhaat menetelmät ja jakavat samalla osaamistaan sekä ajatuksiaan taiteesta.

5.1 Kulttuurihyvinvointipalvelu taidelaitoksessa

Helena Ryti (2016) ruotii *Yleisötyötä museoissa -häiriö vai lisäarvo?* -artikkelissaan mielenkiintoisesti museovieraan kokemusta. Hän pohtii, että jos näyttelykävijän kokemus on lähtökohtaisesti yksityinen ja puhdas ”häiriöistä” (eli artikkelin mukaisesti yleisötyöstä), niin muuttaako yleisötyö sen likaiseksi tarjoamillaan tulkintatavoillaan? Entä onko taiteilijan työ yleisötyön parissa yleisesti ottaenkin vain puuhastelua? Miten taiteen itseisarvon käy, kun se on väline? (Ryti 2016, 86.)

Ryti (2016, 86) ottaa esiin lisäksi museoiden kehittymistarpeet esimerkkivastaparien avulla: häiriö-hiljaisuus, yksityinen-yhteinen kokemus jne. Vastapariajattelu voi auttaa sanoittamaan museon tarpeita yleisötyölle, jollaiseksi (hieman laajemmassa mittakaavassa) näen Taidekylpylän kaltaiset interventiotkin. Artikkelissaan Ryti (2016, 88–89) myös kehottaa huomaamaan, että museon erityisyyden ja sisällön täytyy olla keskiössä yleisötyötä tai vastaavaa toimintaa suunniteltaessa, jottei siitä tulekin taiteen sijasta itseisarvo.

Nämä ovat omasta taiteilija-kehittäjän näkökulmastani hyvinkin mielenkiintoisia kysymyksiä, joita on hyvä pohtia Taidekylpylän kaltaisten interventioiden kohdalla ylipäätään. Kiinnostavaa se on myös Voipaalan taidekeskuksen näkökulmasta, sillä pohdittavaksi jää, ovatko tämänkaltaiset tapahtumat ollenkaan taidekeskuksen intresseissä jatkoa ajatellen. Toisaalta Taidekylpylän kaltainen konsepti on hyvin muuntautumiskykyinen kohderyhmänsä ja tapahtumapaikkansa mukaan. Lopulta oleellista ovat dialogisuus ja menetelmät taiteen, taiteentekemisen ja osallistujien välillä. Ja tämän kaiken lempeinä ohjaajina ovat soveltuvat taiteenalan ammattilaiset.

5.2 Kulttuurihyvinvointipalvelun rahoitus

Taide- ja kulttuuritoiminnan sote-rakenteisiin juurtumisen kannalta on olennaista, että maakunnat ja kunnat laativat taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta koskevat tavoitteet ja sisällyttävät ne osaksi suunnitteluun, toimintaansa ja seurantaan. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa varataan suunnitelmallisesti määrärahat taide- ja kulttuuritoimintaan. Suositus on osa Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen kärkihanketta, jossa pyritään lisäämään ja vakiinnuttamaan taiteen ja kulttuurin asemaa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (VALTO 2018.)

Vankan rahoituspohjan luominen on edellytyksenä kaiken toiminnan tavoin myös Taidekylpylän tapaisessa kulttuurihyvinvointipalvelussakin. En koe mielekkääksi sitoa vastaavan taidetoiminnan rahoitusta vain sosiaali- ja terveysalan alle. Koen tärkeäksi muistuttaa, että Taidekylpylän kaltaisen toiminnan tulee olla vahvasti taidealan ammattilaisten suunnittelemaa ja ohjaamaa ja taidelaitosympäristössä ainakin pääosin tapahtuvaa. Näin ollen ohjaajien ammattilaisuus, taidelaitosympäristö ja ammattilaisten tekemä taide

mahdollistavat konseptin avulla tavoitellun kokemuksen, joka ei toteudu samankaltaisena esimerkiksi hoivakotiympäristössä hoitajien toteuttamana.

Edellisiin perusteluihin vedoten olisi rahoituksen monikanavaisuus avainasemassa, jolloin kulttuuriala antaisi panoksensa ainakin taiteen laadun tarkistajina ja tarjoajina. Sitomalla projekti useamman tahon alaisuuteen (esim. sosiaali- ja terveysala, kunnan kulttuuritoimi), voisi rahoituskin onnistua monikanavaisesti useammasta pienestä summasta. Asiantuntevaa ja monialaista yhteisrahoitusta esittävät myös Heikkilä (2022, 12) ja Rosenlöf (2014, 86). Rosenlöf (2014, 86) myös ehdottaa taiteilijoille rakenteellisen paikan varmistamista osana sosiaali- ja terveyspalveluita, jotta pitkäjänteisen työn tulokset voidaan saattaa näkyviin.

Hyvinvointi- ja terveysedistämisen eli hyten tavoitteena on kaventaa eri väestöryhmien eroja terveyden ja hyvinvoinnin suhteen. Hyte kohdistuu elinympäristön lisäksi kaikkiin kansalaisiin, niin yksilöinä kuin yhteisönäkin ja on poikkihallinnollista toimintaa. Hyte-työ on parantavaa, osallisuutta ja toiminta- ja työkykyä ylläpitävää, mielenterveyttä vahvistavaa sekä syrjäytymistä estävää työtä. (Varsinais-Suomen hyvinvointialue 2022.)

Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen eli taiteen saavutettavuuden parantaminen oli osa Juha Sipilän hallituksen ohjelman *Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta* -kärkihanketta vuosina 2016–2018 Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana (OKM 2016–2018; VALTO 2018). Voisiko tämä laajennettu periaate olla edelleen ratkaisuna taiteen ammattilaisten juurruttamiseksi osaksi rakenteita? Tämä tuntuu ajankohtaiselta ajatukselta etenkin nyt, kun hyvinvointialueita rakennetaan ja järjestellään paraikaa maakunnissa.

Useissa kaupungeissa on käytössä myös Kaikukortti, jonka tarkoitus on edistää saavutettavuutta ja yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia kulttuurin parissa. Kortinhaltija pääsee maksutta kulttuuritapahtumiin ja esim. kansalaisopiston kursseille. Kaikukorttia voi hakea vuodeksi kerrallaan vähävaraiset henkilöt, jotka ovat yli 16-vuotiaita ja sosiaali- ja terveysalan

toimijan asiakkaita. Kaikukortin haltijat ovat raportoineet kohentuneesta elämänlaadusta ja yhteisöllisyydestä. Kortti on lisännyt käyntejä kulttuuritilaisuuksissa kursseilla ja se nähdään oivana sosiaalisen kuntoutuksen ja ehkäisevän päihdetyön keinona. (Kaikukortti 2022; THL 2022b.)

Ennen kaikkea olisi rahoitustakin pohdittaessa syytä muistaa, että laki kulttuuritoiminnasta sitoo kuntia liittämään kulttuurin osaksi hyvinvointisuunnitelmia tai tekemään erillisiä kulttuurihyvinvointisuunnitelmia. Näitä suunnitelmia voidaan pitää hyvinvointialueiden strategisen työn tukena. Suunnitelmien avulla vaikutetaan mm. osallisuuden lisääntymiseen, palvelujen saavutettavuuteen ja niihin osallistumismahdollisuuteen eli kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen, jotka kaikki osaltaan auttavat hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumisessa kuntalaisten välillä. (THL 2022 c)

Kulttuurihyvinvoinnin muistilistana voidaan pitää niin palveluntarjoajan kuin kunnan näkökulmasta THL:n (2022 c) listan pohjalta laatimaani polkua: Ensin on olemassa kulttuurihyvinvointipalvelu, jonka jälkeen tulevat koordinointi ja monialainen yhteistyö eri tahojen välille, tiedonjakaminen osallisille ja osallistujille ja lopuksi vaikutusten kuvaaminen ja kerääminen. Tämän jälkeen palveluista voidaan koota lista tai palvelutarjotin, jota tarjotaan sote-alan ammattilaisille, kuntalaisille ja yrityksille.

6 Jälkihöyryt

Tiesin alusta asti haluavani tehdä kehittämishankkeen, jossa suurin osuus olisi käytännön työpajatyöskentelyssä. Pohdin alun perin konseptia, jossa olisin etsinyt vapaaehtoisen joukon Taidekylpylän osallistujiksi. Toivottavasti alkuperäinen suunnitelmani tulee vielä toteutumaan jossain muodossa, sillä Taidekylpylän kaltainen kulttuurihyvinvointipalvelu olisi mielestäni mitä parhainta kulttuurikasvatusta, osallisuuden edistämistä ja oman taidesuhteen virkistämistä nimenomaan eri-ikäisille aikuisryhmille. Olen jälkikäteen kuitenkin hyvin mielissäni siitä, että saimme Taidekylpylään valmiin ryhmän, jonka koordinointi oli pois minun työstäni eikä sen osalta tarvittu erillistä aikaa ryhmäytymiselle.

Tärkeää olivat taidetyöskentelyn liikkeelle saamat prosessit omassa taidesuhteessani ja ammattilaisuuteni äärelle pysähtymisessä. Huomasin tuntevani vapautumista saadessani työskennellä eri taiteenlajin (kuin teatteri) eli kuvataiteen parissa yhtenä osallistujista (Ristaniemi 2022a). Ymmärsin jälleen kerran, että myös taiteilijan täytyy saada virkistystä oman taiteen tekemiseen sekä pohdinnoilleen taiteesta ja suhteesta siihen. Dialogisuus ja toisen taiteen alan ammattilaisen lempeä johdattelu toimivat tässä erinomaisesti. Toisinaan taidekokemuksia saattaa tulla jopa ähkyksi asti, mutta yleensä ne ruokkivat ainakin itsellä uusia ideoita ja hoitavat omaa suhdetta taiteeseen terveellä tavalla. Myös eri taiteenlajeissa kylpeminen auttaa ainakin minua. Itse tein prosessissa omakuvan, joka antoi minulle mahdollisuuden nähdä oma itse sellaisena kuin juuri silloin itseni koin. Kuvan näkeminen hätkähdytti, mutta samalla syntyi Venäläisen (2008) mainitsema dialogi kolmen elementin välille: kokija, teos, taiteilija. Tässä tapauksessa kysyin itseltäni, että mikä minussa taiteilijana sai itseni maalaamaan niin kuolemankalpean naisen, lähes luurangon? Mitä muut siitä ajattelivat ja näytinkö todella siltä? Sama dialogisuus siis tapahtuu, oli kyseessä sitten oma teos tai toisen. Mielenkiintoisen keskustelusta tekee myös se, kun dialogi käydään oman itsensä kanssa ollessani niin kokija kuin tekijä.

Kehittämishankkeen aikainen vuoden mittainen matka, josta yhdeksän kuukautta on mennyt kirjoitustyöhön, on kasvattanut minusta myös tietoisesti kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntijan. Se on käytännössä sitonut yhteen useimmat vanhat työidentiteettini: teatteri-ilmaisun ohjaajan, teatterintekijän, fasilitaattorin ja taiteilija-kehittäjän. Vahvuuteni ihmisten kohtaajana ja vankka osaamiseni jo hallitun soveltamisessa pääsivät kunnolla vauhtiin Taidekylpylässä. Ymmärsin toteuttaneeni kulttuurihyvinvointityötä jo vuosia omassa työssäni. Nyt opiskelun myötä olen saanut valmiuksia lisää ja varmistuksen vahvan taiteilijaidentiteettini tärkeästä näkökulmasta kulttuurihyvinvointialaan ylipäättäen. Näkökulma on mielestäni tärkeä siksi, että ammattilaisuudella on oleellinen rooli alan kehittämisessä, ammattilaisten työllistämässä sekä laadun säilymisessä.

Hankkeeni suurimpia oivalluksia olivat osallistujien antama palaute prosessista, ajan merkitys prosessissa, vertaiskollegatyöskentely eli kollegiaalinen kolmio sekä oman taidesuhteen kylvetys. Kollegiaalisen kolmion kehittymistä voidaan pitää myös kehittämistyön tuloksena. Tuntui, että sain omaan työkalupakkiini paljon uusia oivalluksia ja työkaluja. Otan niitä varmasti käyttööni jatkossakin ja toivottavasti myös Taidekylpylän kaltaisessa toiminnassa.

Yhdyn Heikkilän (2002, 64) pohdintoihin kulttuurihyvinvointialan haasteisiin työllistymisen ja rahoituksen suhteen. Useimmat rahoitukset ovat hankerahoja, joilla saadaan käynnistettyä hyviä käytänteitä, mutta pidempijänteinen työ toteutuu vain ani harvoin. Työskennellessäni tällä hetkellä itsekkin kulttuurihyvinvointihankkeessa hankevetäjänä, olen törmännyt jälleen kerran hankkeiden haastavuuteen, mutta toisaalta myös kokeilukulttuuria ruokkivaan vapauteen. Suurin ongelma kulttuurihyvinvointialan hankkeissa lienee mielestäni se, että niihin haetaan usein liian lyhytaikaista rahoitusta, ja että hankesuunnitelmassa esitettyä budjettia ei ole suunniteltu yhdessä kulttuurihyvinvointialan ammattilaisen tai taiteilijan kanssa. Tästä esimerkkinä budjettiin määritellyt suhteettoman suuret materiaali- ym. kulut, kun rahoitusta olisi pitänyt kohdentaa enemmän sisältöön eli esimerkiksi taiteilijan työhön hankkeessa.

Toivon kehittämishankkeeni antaneen lisää tutkimusta, avauksia ja pohdintoja kulttuurihyvinvointialasta. Voin todeta Taidekylpylän olleen paikallisesti arvokas kokeilu, joka saa toivottavasti jatkoa jossain muodossa. Omassa työssäni kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntijana voin jatkaa työtäni vastaavien kulttuurihyvinvointipalveluiden juurruttamiseksi osaksi Valkeakosken ja lähikuntien toimintaa. Tällä hetkellä hankkeessa työskennellessäni yritän hanketyön lisäksi lisätä toiminnallamme alueellista tietoisuutta kulttuurihyvinvoinnista sekä verkostoitua mahdollisimman paljon toiminta-alueemme neljässä (Valkeakoski, Akaa, Pälkäne ja Urjala) kunnassa. Jo kuuden kuukauden työskentelyajanjakson jälkeen voin todeta, että kohdennettu ja riittävä rahoitus, moniammatillisuus, ymmärryksen lisääntyminen ja kuntarajat ylittävä verkostoituminen ovat kulttuurihyvinvoinninedistämisen elinehdot. Seuraava tavoite on saada Valkeakoskelle kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja oma kulttuurihyvinvointikoordinaattori. Unelmoimalla isosti voi saada aikaan mahdolltomia.

Tarina kuusivuotiaasta tyttärestäni palautuu mieleeni. Palaan ajassa vuoteen 1988, kun olin itse tyttäreni ikäinen. Kävin silloin katsomassa vaarini kanssa Suomen Kansallisteatterin Willensaunassa *Kolme iloista rosvoa*-näytelmän. Teatterikokemus järjestytti taidesuhdettani ja sysäsi minut peruuttamattomasti kohti teatteriuraa. Tämän sysäyksen voimakkuuden pidän mielessäni muistutuksena siitä, että taidekokemus voi todella vaikuttaa mullistavasti kokijan elämään, ja että taidesuhteen ensimmäiset perustukset luodaan jo lapsena ja ne voivat kantaa pitkälle aikuisuuteen saakka.

Lähteet

Aarnos, E. 2015. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alanen, P. 2014. Hermeneuttinen kehä ja kokeellinen tutkimus. Kustannus HD.

Annanolli, T. 2016. Luovuudesta käyttövoimaa organisaation kehittämiseen. Teoksessa Lehikoinen, K., Pässilä, A., Martin, M. & Pulkki, M. (toim.), Taiteilija kehittäjänä -taiteelliset interventiot työssä. Helsinki: Taideyliopiston teatterikorkeakoulu, 139–151.

Carr, W. & Kemmis, S. 1986. Becoming critical. Education, knowledge and action research. Lontoo ja Philadelphia: The Falmer Press.

Dewey, J. 1934. Taide kokemuksena. Niin & näin. Tampere 2010.

Heikkilä, R. 2022. Monialaisesta yhteistyöstä kohti kollektiivista asiantuntijuutta. Kulttuurialan YAMK-opinnäytetyö. Turun amk. Viitattu 13.8.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/753254/Heikkila_Raili.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Heikkinen, H. L. T. 2015. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. PS-kustannus.

Heikkinen, H. L. T. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.), Toiminnasta tietoon - Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heimonen, K., Kallio-Tavin, M. & Pusa, T. M. (toim.) 2015. Kesken – erillään taiteessa altistumisesta. Aaltoyliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri, 1799–4837; 2/2015.

Houessou, J. 2010. Teoksen synty. Kuvataiteellista prosessia sanallistamassa. Aalto-yliopisto Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 108. Helsinki. Viitattu 15.4.2022.

<https://aalto.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11822/isbn9789526000275.pdf?sequence=1>

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Helsinki. Taiteen edistämiskeskus (TAIKE). Viitattu 15.4.2022.

<https://www.taike.fi/documents/10921/1332027/Kulttuurihyvinvoinnin+k%C3%A4sikirja/00390626-4ee5-c833-3a72-28f388ce5781>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & KetoTokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 33/2017. Helsinki. Viitattu 6.4.2022.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-9170.pdf?sequence=1

Judén-Tupakka, S. 2007. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Teoksessa Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. (toim.), Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampereen yliopistopaino.

Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 23.6.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Juvonen, L. 2015. Odottavien äitien musiikkivalmennus – kohdusta kuuluu. AMK-opinnäytetyö. Metropolia amk. Viitattu 3.3.2022.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101446/Opinnaytetyo-Juvonen-Laura-2015-2.pdf?sequence=1>

Jyväskylän yliopisto 2021. Laadullinen tutkimus. Viitattu 22.6.2022.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kainuun liitto 2019. Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Viitattu 23.6.2022.

<https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2020/08/B17-Kainuun-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2019-2022.pdf>

Karvonen, S-K., Koivula, M. 2021. Haikuja osallisuudesta. Taideperustainen osallistava toimintatutkimus asiakasosallisuudesta. Kulttuurialan YAMK-opinnäytetyö. Turun amk. Viitattu 15.4.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/356292/Karvonen_Sanna-Kaisa_Koivula_Minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hanke. Oulu. Viitattu 14.8.2022. <http://www oulu ouka fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf>

Korhonen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät. TAIKA-hanke 2008–2013. Viitattu 21.6.2022. <https://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/taidelahtoiset-menetelmat/#content>

Koskela, S. 2013. ”Mie teen vaan oman työni” Toimintatutkimus moniammatillisen yhteistyön ja ohjausosaamisen kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 15.4.2022. https://sakury.fi/tiedostopankki/80-Hyvinvointiverkosto/02%20Verkojulkaisuja/KOSKELA_Mie-teen-vain-oman-tyoni.pdf

Kulosaari, J., Ristaniemi, S. & Änäckälä, M. 2022. Kehittämistyön yhteisviestiketju ja muistiinpanot. Tekijöiden hallussa.

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Viitattu 15.4.2022. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2019. Viitattu 12.4.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Lehikoinen, K., Pässilä, A., Martin, M. & Pulkki, M. 2016. Taiteilija kehittäjänä. Taiteelliset interventiot työssä. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu Helsinki.

Levä, A. 2021. Taiteella työhön! – Työ- ja opiskeluvalmiuksia NY klubitaloilla soveltavan teatterin keinoin 2021. YAMK opinnäytetyö. Turun amk. Viitattu 15.4.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/509573/ONT_AnuLev%c3%a4_Taiteellaty%c3%b6h%c3%b6n.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Lilja-Viherlampi L-M. 2021. Mitä on kulttuurihyvinvointi? Musiikki, 51(4). Viitattu 5.9.2022. <https://doi.org/10.51816/musiikki.113252>

Lilja-Viherlampi L-M. & Rosenlöf A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Tanskanen I. (toim.), Taide töissä: Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.5.2022. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf>

Lukukeskus 2022. Revi se -runopaja yläkoululaisille ja lukioon. Viitattu 5.4.2022.
<https://kirjailijavierailut.lukukeskus.fi/kirjailijat/ysiluokkalaisille-ja-lukioon-revi-se-runopaja/>

Mämmelä, T. 2022. ”Siinä on niinku alku ja loppu ja se ei ole loputonta liukuhihnaa”. Mun Maailma-työpaja pitkäaikaistyöttömien kulttuurihyvinvoinnin ja työllistymisen tukena. Sosiaali- ja terveysalan YAMK-opinnäytetyö. Turun amk. Viitattu 15.4.2022.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/740131/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6%20M%c3%a4mmel%c3%a4%20.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Nuoperi 2022. Monialainen (yhteistyö). Nuorisotyön tallentaja. Viitattu 21.8.2022. <https://www.nuoperi.fi/sanasto2.php?id=14>

Opetus- ja kulttuuriministeriö OKM 2016–2018. Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen. Viitattu 20.8.2022. <https://okm.fi/prosenttitaide>

Pentikäinen, J. 2021. Olevan varjosta eettiseen sanomiseen. Emmanuel Levinasin taidefilosofia. Maisterintutkielma. Humanistinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Viitattu 22.8. 2022.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/331392/Pentikainen_Jussi_tutkielma_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ristaniemi, S. 2010. TIO Willensaunan lauteilla- Nuorisoteatterin alkumetrit Suomen Kansallisteatterissa. AMK-opinnäytetyö. Metropolia amk. Viitattu 25.2.2022.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/15309/tiowillen.pdf?sequence=1>

Ristaniemi, S. 2022a. Kehittämistyön muistiinpanot, palautteet ja päiväkirja. Tekijän hallussa.

Ristaniemi, S. 2022b. Loppurefleksio. Saneltu Word-tiedosto. Tekijän hallussa.

Rosenlöf, A. 2014. Rakenteita ratkomassa. Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön käytänteitä ja toimintamalleja. Viitattu 29.07.2022.

https://www.taike.fi/documents/11580/137239/Rakenteita+ratkomassa_kulttuurisen+seniori-+ja+vanhustyon...2014.pdf

Ryti, H. 2016. Yleisötyö museoissa - häiriö vai lisäarvo? Teoksessa Lehikoinen, K., Pässilä, A., Martin, M. & Pulkki, M. (toim.), Taiteilija kehittäjänä -taiteelliset interventiot työssä. Helsinki: Taideyliopiston teatterikorkeakoulu, 139–151. Viitattu 28.4.2022.

Salminen, E. 2018. Kehitysmaat, kehittyvät maat, kolmas maailma, globaali etelä – miten puhua maailman enemmistöstä? Fingo. Viitattu 25.7.2022.
<https://fingo.fi/ajankohtaista/yleinen-fi/kehitysmaat-kehittyvat-maat-kolmas-maailma-globaali-etela-miten-puhua-maailman-enemmistosta/>

Salonen, H. 2019. Taide ja minä- oppimiskokemusten vaikutus taidesuhteen kehittymiseen. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 15.4.2022.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105803/1558337473.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sandström S., Keiski-Turunen A., Hassila L., Aunola E., Alahuhta M. 2018. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuvaamina. Oulun ammattikorkeakoulu OAMK 2018. Viitattu 24.2.2022.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152021/ePooki%2044_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taidetestaajat 2022. Tätä on Taidetestaajat. Viitattu 5.4.2022.
<https://taidetestaajat.fi/>

Taikusydän, 2018. Mitä on kulttuurihyvinvointi? Viitattu 6.3.2022.
https://www.youtube.com/watch?v=ozHinZx5Dzc&feature=emb_logo%29

Taikusydän 2020. Taiteesta hyvinvointia. Viitattu 9.5.2022.
<https://taikusydän.turkuamk.fi/english/info/taiteesta-hyvinvointia/>

Taikusydän 2021. Työkaluja suunnittelun ja kehittämisen tueksi. Viitattu 23.6.2022. <https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/tyokalut/>

Taikusydän 2022. Käsitteet. Viitattu 15.4.2022.
<https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>

THL, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022a. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 25.2.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetelmat>

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b. Kulttuuri ja liikunta-alan esimerkit. Viitattu 20.8.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/keinot/esimerkkeja-uusi-/kulttuuri-ja-liikunta-alan-esimerkit>

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022 c. Kulttuuri hyvinvointikertomuksessa. Viitattu 22.8.2022. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus/ketka-tekevat/kulttuuri-hyvinvointikertomuksessa>

Vaateri 2021. Vaateri – Nuorten työpaja. VAAO Valkeakosken ammattiopisto. <https://vaao.fi/koulutus/10520-2/vaateri-nuorten-tyopaja/>

VALTO, Valtion julkaisuarkisto 2018. Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa - mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Prosenttiperiaatteen kärkihanke-esitys. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 22.8.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161228/Prosenttiperiaatteen%20k%C3%A4rkihanke-esitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Varsinais-Suomen hyvinvointialue 2022. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 22.8.2022. <https://vshyvinvointialue.fi/article/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/>

Varto, J. 2017. Taiteellinen tutkimus: Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi? Aalto-yliopiston julkaisusarja. Taide + Muotoilu + Arkkitehtuuri 1/2017. Helsinki.

Venäläinen, P. 2008. Taidekokemus oppimiskokemuksena. Synnyt / Origins 4/2018. International Conference in Art Education 24.-25.4.2008. Repro-Relations & processes: experiencing art. Aalto University Wiki. Viitattu 11.3.2022. http://arted.uiah.fi/synnyt/4_2008/venalainen.pdf

Virolainen, J. 2015. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen verkkojulkaisu 26. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Viitattu 3.3. 2022. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf

WHO, World Health Organization 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review 2019.

<https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>

Writers 2021. What is Blackout Poetry? Examples and Inspiration. Viitattu 5.4.2021. Saatavilla: <https://writers.com/what-is-blackout-poetry-examples-and-inspiration>

YK 1948. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Ihmisoikeusliitto. Viitattu 9.5.2022. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

TIEDOTE

15.11.2021

TIEDOTE TUTKIMUKSELLISEEN KEHITTÄMISHANKKEESEEN SUOSTUMISESTA

Taidekylpylä Voipaalassa

Osallistava toimintatutkimus henkilökohtaisen taidesuhteen kylvettämisestä ja osallisuuden lisäämisestä taidelähtöisten menetelmien avulla.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydän sinua mukaan tutkimukselliseen *Taidekylpylä Voipaalassa* -kehittämistyöhöni. "Kylvettämisellä" tarkoitetaan tässä yhteydessä erilaisten taidelähtöisten menetelmien avulla taiteen parissa virkistäytymistä kiireettömästi ja rennosti. Toimintaympäristönä on Voipaalan taidekeskus ja siellä esillä oleva "*Maisemissa*"-taidenäyttely.

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa kerätään ja tarkastellaan osallistujien kokemuksia hyvinvoinnin ja henkilökohtaisen taidesuhteen näkökulmasta sekä osallisuuden merkityksestä prosessissa. Kehittämistyössä kerätään kokemusperäistä tietoa osallistujilta lyhyiden kirjallisten palautteiden muodossa sekä erilaisin soveltavin taidelähtöisin menetelmin. Kehittämistyö kohdistuu näiden osallistavien menetelmien käyttöön oman taidesuhteen kylvettämisessä ja osallisuuden sekä taiteen kokemista helpottavien työkalujen lisäämisessä. Kehittämistyön aikana osallistajat tuottavat taidetta joltain osin myös itse. Tutkimus tarkoittaa tässä kehittämistyöhön tarvittavan kokemustiedon keruuta ja analysointia suhteessa teoreettiseen taustakirjallisuuteen.

- Mitä ja miten osallistajat kertovat kokemuksistaan?

- Millaisia havaintoja osallistuja tekee prosessin myötä omasta hyvinvoinnistaan tai suhteestaan taiteeseen ja sen kokemiseen?
- Millaista lisäarvoa osallistujat kokevat taidelähtöisten menetelmien antavan taiteeseen tutustumisessa sekä osallisuuden lisääntymisessä?

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Osallistuminen tutkimukseen katsotaan suostumukseksi tutkimuksessa esiin tulevien näkökulmien anonymiin tutkimuskäyttöön. Tutkimuksen voi keskeyttää koska tahansa syytä ilmoittamatta.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, miten osallistavien taidelähtöisten menetelmien käyttö lisää osallisuutta ja henkilökohtaisen taidesuhteen kehittymistä. Tuloksena halutaan saada osallistujien kokemustietoa:

- Osallisuuden ja dialogin merkityksestä taidesuhteen kylvettämisessä
- Taidelähtöisten menetelmien tuomasta hyödystä menetelmänä
- Osallisuuden merkityksestä kehittämistyöhön

Tutkimuksen toteuttajat

Toteuttajana on kulttuurihyvinvoinnin opiskelija, teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK) Sanna Ristaniemi. Toimeksiantajana on Voipaalan taidekeskus, Valkeakosken kaupunki. Kehittämistyö toteutetaan yhteistyössä Vaaterin (Valkeakosken ammattiopisto VAAO) vetäjä Janne Kulosaaren, Vaateri-nuorten sekä kuvataiteilija/kuvataideopettaja Miia Änäkkälän kanssa. Kehittämistyö toteutetaan osana Turun ammattikorkeakoulun Kulttuurihyvinvointi (YAMK) -opintoja.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuminen edellyttää osallistumista työpajoihin (7 krt, 2t/vko) 22.11.2021-31.1.2022. Ajankohdasta on sovittu Vaaterin ohjaajan Janne Kulosaaren kanssa ja työpajat toteutetaan Voipaalan taidekeskuksen tiloissa sekä viereisellä Rapolanharjun alueella.

1. Tutkimus toteutetaan niin, että Ristaniemi ja Änäkkälä tutustuttavat osallistujat taidenäyttelyyn erilaisin taidelähtöisin menetelmin useamman kokoontumiskerran aikana. Jokainen työpaja alkaa ja loppuu samoilla tiedonkeruumenetelmillä, joissa tutkitaan oman taidesuhteen muuntumista ja kokemusta työpajasta. Jokaisella kerralla keskiössä ovat taidelähtöiset menetelmät osana osallistujien osallisuutta ja heidän tapansa kokea taidetta eri tavoin.
2. Seuraavassa vaiheessa toteutetaan taidenäyttelystä innoittunut oma teos, jonka muoto määrittyy osallistujien toiveesta prosessin aikana.
3. Työpajojen tiedonkeruumenetelminä käytetään joka kerta toistuvia lyhyitä palautekyseleitä ja dokumentoinnissa valokuvia sekä päiväkirjaamista vetäjien toimesta. Aineisto arkistoidaan opinnäytetyön kirjoittamista varten ja tuloksia verrataan teoreettisen viitekehykseen sekä vastaaviin tutkimuksiin.
4. Tulokset julkaistaan Ristaniemen valmiissa opinnäytetyössä vuonna 2022 Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt osallistujalle

Osallistujien saamat käytännön työkalut taiteen lähestymiseksi. Lisäksi mahdolliset muutokset hyvinvoinnissa, itsetuntemuksessa ja taidesuhteessa sekä suhteessa muihin osallistujiin, ryhmäprosesseihin. Osallistujat ovat mukana kehittämässä tulevaisuuden palveluita osallisuuden näkökulmasta.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet osallistujalle

Osallistuminen ja osallisuuden kautta heittäytyminen voivat tuntua epä mukavuusalueilta osallistujien näkökulmasta. Jokaisesta harjoitteesta on mahdollisuus jättäytyä sivuun tarpeen vaatiessa.

Kustannukset ja niiden korvaaminen osallistujalle

Tutkimukseen osallistuminen on osallistujille maksutonta.

Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Kysymyksessä on opinnäytetyö, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannasta. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä ei ole mahdollista tunnistaa vaan kirjallinen kehittämistyö toteutetaan täysin anonyymisti.

Tutkimuksen päätyminen

Tutkimukseen osallistuvien osuus koskee työpajojen sarjaa (2 tuntia x 7–8 kertaa 22.11.2021-31.1.2022) joissa osallistuja on läsnä. Valmis tutkimuksellisen kehittämistyön raportti annetaan osallistuvan organisaation sekä Voipaalan taidekeskuksen (Valkeakosken kaupunki) käyttöön.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyötä tekeväälle tutkijalle ja/tai opinnäytetyön ohjaajalle, joiden yhteystiedot ovat alla.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija, opinnäytetyötekijä

Nimi: Sanna Ristaniemi

Puh. +358 40 5363083

Sähköposti: s.ristaniemi@gmail.com

Opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Yliopettaja ja Master School- koulutusvastaava

Nimi: Liisa-Maria Lilja-Viherlampi

Sektori: YAMK Kulttuurihyvinvointi

Puh. +358 40 3550291

Sähköposti: liisa-maria.lilja-viherlampi@turkuamk.fi

PALAUTE Taidekylvetys Voipaalassa

päivämäärä _____

1. Mikä oli sinulle tärkeää tai mieleenpainuvaa tällä kokoontumiskerralla?

2. Kerro, mitä näit, koit tai tunsit – toiminnassa, ryhmässä tai itsessäsi...

3. Mitä hyvää tapahtui?

4. Opitko tai oivalsitko jotain? Mitä?

5. Minkä olisit halunnut muuttaa?

Palautekysely Taidekylpyläästä Voipaalassa 4.4.2022**Taidelähtöiset menetelmät**

1. Miten koit taidelähtöisten menetelmien käytön ja oman taiteen tekemisen projektin aikana?

2. Miten oman taiteen tekeminen vaikutti aiheen käsittelyyn tai osallistumiseesi?

Taidesuhde

3. Huomasitko Taidekylvetyksestä johtuvia muutoksia suhteessasi taiteeseen ja kulttuuriin? Millaisia muutoksia havaitsit?

Osallisuus

4. Havaitsitko muutoksia osallistumisen tasossasi projektin aikana? Millaisia?

5. Millaisia oivalluksia teit toiminnastasi osallisuuden suhteen?

Ryhmässä toimiminen

6. Havaitsitko muutoksia ryhmässäsi projektin aikana? Millaisia?

Hyvinvointi

7. Havaitsitko Taidekylvetyksestä johtuvia muutoksia hyvinvoinnissasi projektin aikana? Millaisia muutoksia havaitsit?

8. Mistä luulet muutosten johtuvan?

9. Mikä kokemus tai kokoontumiskerta jäi merkittävimpänä mieleen? Miksi?

- Vapaa sana tai kuva